

ungdomsforskning

årg. 2, nr. 4 - dec. 2003

UNGE OG RUSMIDLER

Undersøgelser viser, at det i stor udstrækning er de samme unge, der udsætter sig for de forskellige sundhedsrisici samtidig - et stort alkoholforbrug, daglig brug af tobak, brug af hash og eksperimenter med andre illegale stoffer. Lasternes sum er altså ikke konstant.

ungdomsforskning

Unge og rusmidler

Årg. 2, nr. 4 - dec. 2003

Citat på forside

Indenrigs- og Sundhedsminister

Lars Løkke Rasmussen, kronik side 45

“Unge og rusmidler”

Udgiver

Center for Ungdomsforskning

Ansvarshavende

Birgitte Simonsen

Redaktør

Niels-Henrik M. Hansen

nhmh@ruc.dk

Redaktionssekretær

Liselotte Klint

Layout

Liselotte Klint

Abonnement for 2003

4 numre: Kr. 90,-

Løssalg

1 nummer: Kr. 25,-

Bestilling af abonnement og løssalg

ungdomsforskning@ruc.dk

ISSN 1602-0324

Tryk

Glumsø Bogtrykkeri A/S

Miljøcertificeret efter ISO 14001

Copyright

Center for Ungdomsforskning

5 Redaktøren

- 5 Rekordindehaverne
Af Niels Ulrik Sørensen og Niels-Henrik M. Hansen

6 Unge og rusmidler

- 6 Fucking Fed Ferie
Af Niels-Henrik M. Hansen

- 9 Er det blevet værre?
Af Per Alsøe

- 16 Stofkulturer i ungdomskulturen
Af Anne-Stina Sørensen

- 23 Rekreativt stofbrug
Af Johanne Korsdal Sørensen

- 30 Alkohol skaber kontakten i byens natteliv
Af Michael Voss

- 34 Rusmidler i provinsen
Af Niels-Henrik M. Hansen

- 41 Forbud er et nødvendigt signal - interview med Vibeke Manniche
Af Michael Voss

45 Kronik

- 44 Unge og rusmidler
Af Indenrigs- og Sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen

48 Bogomtale

48 Bare for sjov?

Af Niels-Henrik M. Hansen

50 Aktuel forskning

50 Konflikt på gadeplan - når etnisk minoritetsungdom og politi mødes

Af Anthony Ansel-Henry og Susanne Branner Jespersen

Rekordindehaverne

Danske unge drikker meget. Faktisk gør deres alkoholforbrug dem til europamestre. Ungdomsforskning sætter denne gang fokus på unge og rusmidler – og forsøger at give et bud på, hvorfor Jeppe på 17 drikker så meget.

“Danske unge begynder at drikke alkohol alt for tidligt, og deres forbrug er alt for stort.

I aldersklassen 16-20 år drikker 24 procent af drengene over genstandsgrænserne på 21 genstande om ugen for mænd. 14 procent af pigerne drikker over de 14 genstande for kvinder. Her er tale om en overskridelse af genstandsgrænser fastsat for voksne.

Det er sådanne tal, der giver danske unge europæisk rekord i alkoholforbrug.”

Ordene er indenrigs- og sundhedsminister Lars Løkke Rasmussens og kan læses i dette nummer af *Ungdomsforskning*, der sætter fokus på unges forbrug af rusmidler – herunder naturligvis forbruget af alkohol, der har gjort Danmark til europamester i en disciplin, de færreste lande ønsker at vinde.

Men hvorfor er det nu lige, at Jeppe på 17 drikker så meget?

Artiklerne i *Ungdomsforskning* giver ikke noget entydigt svar. Men på baggrund af interviews med forskellige unge giver artiklerne en række bud på, hvorfor Jeppe er så forfalden til alkohol. Hovedparten af artiklerne tager således udgangspunkt i de unges subjektive opfattelse af deres rusmiddelforbrug. Ikke for at legitimere dette. Men fordi en viden om denne subjektive opfattelse er en forudsætning for at kunne forstå – og eventuelt ændre – de unges adfærd. Og det kunne der måske være god brug for i landet med den tvivlsomme europarekord.

Ungdomsforskning har denne gang skiftet redaktør.

Niels Ulrik Sørensen har helliget sig forskningen og overdraget embedet til en anden Niels – nemlig Niels-Henrik M. Hansen, der er forskningsmedarbejder ved Center for Ungdomsforskning.

Ungdomsforskning fastholder dog sin profil. Også fremover vil vi dykke ned i bestemte ungeproblemstillinger, som tages under kærlig behandling af forskere, praktikere og politikere på området.

Der er dog plads til enkelte fornyelser. Som noget nyt vil hvert nummer indeholde en præsentation af et af Center for Ungdomsforskning mange forskningsprojekter. I dette nummer præsenteres et projekt, der handler om konflikter på gadeplan mellem unge fra etniske minoriteter og politiet i Karlebo Kommune.

Selvom disse konflikter er alvorlige nok, er der heldigvis ikke noget, der tyder på, at Danmark også dér har en europarekord.

Niels Ulrik Sørensen, afgående redaktør

Niels-Henrik M. Hansen, tiltrædende redaktør

“Fucking Fed Ferie”

Af Niels-Henrik M. Hansen

Løkken, sommeren 2003, hundredvis af unge samles på en såkaldt “Beachcamp” på byens campingplads. Hovedindholdet i deres ophold er fester og ikke mindst indtagelsen af store mængder sprut. De skal kort sagt have det sjovt – en rigtig fed ferie, som arrangørens slogan antyder – og det befordres tilsyneladende bedst via alkohol. Masser af alkohol. Fucking fedt.

Danske unge er tilsyneladende gode til at have det “sjovt”. De har igennem en del år haft europæisk rekord i indtagelse af unge og i forhold til andre nordiske lande har danske unge stort set et dobbelt så stort alkoholforbrug.

Selvom de seneste undersøgelser indikerer et fald i alkoholindtagelsen og en udsættelse af debutalderen, drikker danske unge stadig meget. Alkohol er på mange områder det, der udgør en rød tråd igennem mange af unges aktiviteter. Begyndelsen på en ny uddannelse markeres med en rus-tur, J- og P-dage har nærmest karakter af nationale festdage og en weekend er ikke en rigtig weekend uden en bytur eller en fest, hvor alkohol er en lige så naturlig del som det at trække vejret.

Statistikken viser ikke alene er at de danske unge er med i eliten med hensyn til mængderne af alkohol. Den viser også at mange unge stifter bekendtskab med alkohol i en ganske tidlig alder og allerede efter konfirmationsalderen er beruselse en ordinær foreteelse for mange unge.

Ingen nyhed

På en måde er det ikke rigtig nogen nyhed. Alkohol har længe været en af de første indikationer på den gryende voksenstatus for den unge. Det “nye” er måske snarere, at forbruget af rusmidler i dag for mange unge også inkluderer illegale rusmidler. Hash er ikke længere – og har ikke i lang tid – forbeholdt bestemte grupper i samfundet. Det er blevet normalt – og en viabel mulighed for mange unge. Men hash og pot står ikke alene. Andre stoffer er også blevet mere almindelige og udbredte. Udbuddet vokser og priserne falder. Og en del af de unge er tilsyneladende ikke blevet afskrækket af de kampagner, der skulle advare og oplyse dem om risikoen ved illegale rusmidler.

Fokus på rusmidler

Ungdomsforskning sætter denne gange fokus på

danske unges forbrug af rusmidler – både de legale og de illegale. Udgangspunktet er, at når man diskuterer danske unges forbrug af rusmidler tenderer man ofte til at fokusere på de nøgne tal. Tal, der afslører at danske unge er med i eliten, når det gælder indtagelsen af alkohol og at ganske mange bruger eller har prøvet forskellige illegale rusmidler. Tallene giver et overblik, men det er mindst lige så vigtigt at forsøge at se bag om disse tal – hvad dækker de over? Hvilke tendenser er de udtryk for? Hvorfor lytter de unge ikke til de velmente kampagner? Hvad kan der gøres for at ændre forbruget?

Der er altid en risiko for at man kommer til at dæmonisere de unge – ved at afskrive deres forbrug som ungdommelig letsindighed og trang til at afprøve grænser. Det der måske en del af begrundelsen, men de unges forbrug afspejler den tid og de vilkår de lever under – og dermed bliver billedet mere nuanceret og ikke mindst mere kompliceret.

De unges forbrug er netop ikke adskilt fra resten af befolkningens forbrug. De unges brug af rusmidler afspejler et stykke ad vejen de voksne forbrug og den alkoholkultur der er findes i det danske samfund. En kultur, hvor det indtagelsen af alkohol har positive konnotationer og er tæt forbundet med dét at have det sjovt.

Tilsvarende kan man pege på at de unge forbrug også afspejler en samfundsmæssig udvikling mod større individualitet og frihed til den enkelte. En frihed, der måske længe implicit har været en del af dét at være ung, men måske har fået et omfang, der bryder med den traditionelle forståelse. Men det er en frihed, der tilsyneladende for en del unge omsættes i eksperimenter med stoffer og et stort forbrug af alkohol. Fordi de skal have sjovt!?

Måske er den unge generation blevet så individualiseret at der er ikke er noget fælles grundlag tilbage – udover et socialt samvær, hvor omdrejningspunktet er den fælles individualiserede rusoplevelse, hvor den enkelte selv designer sin rus?

Dette perspektiv kan dog også vendes om. Måske bruger man rusmidler som et filter mod

en verden, der individuelle valg og som efterlader den unge alene med risikoen ved at vælge forkert.

Måske er kernen i diskussionen om unges forhold til rusmidler netop, at man kan vende det om og spørge om det store forbrug ene og alene skyldes kulturen omkring rusen eller om at er et symptom på andre faktorer i unges liv? Lever de unge under nogle levevilkår, hvor de må have alkohol for at møde andre mennesker? Skjuler rusmidlerne et grundlæggende tab af mening og sikkerhed i de unges tilværelse? Er der tale om rastløshed? Eller noget helt andet?

Bidragyderne

Artiklerne i dette nummer sætter fokus på nogle af de forskellige perspektiver. Per Alsøe tager i hans artikel fat på en statistisk klarlægning af de unges forbrug af forskellige rusmidler og forsøger at sætte de unges forbrug ind i en historisk kontekst, hvor hovedspørgsmålet er om forbruget er vokset eller faldet de seneste år.

Anne-Stina Sørensen tager efterfølgende fat i de unges forbrug af illegale rusmidler. En af hendes centrale pointer er, at der kan identificeres 3 distinkte stofkulturer. Hver kultur har deres begrundelser og mål med at bruge rusmidlerne. Rygerkulturen bruger f.eks. stoffer som afslapning – som et værn mod en travl hverdag, hvor den psykediske kultur anvender stoffer til at åbne sindet og nå andre bevidsthedsniveauer.

Johanne Korsdal Sørensen ser nærmere på det rekreative stofbrug. Det rekreative stofbrug er kendetegnet ved at de unge selv designer deres rus, og i den forstand reflektivt bruger stoffer til at opnå bestemte oplevelser. Samtidigt betragter de deres forbrug som noget uproblematisk. Noget de kan selv kan kontrollere og som er afgrænset i tid og rum til bestemte sociale sammenhænge. Nøgleordene her er med andre ord kontrol og tillid.

En interessant detalje er, at både Johanne Korsdal Sørensen og Anne-Stina Sørensen begge diskuterer den rekreative stofbruger (Anne-Stina Sørensen dog under betegnelsen “ravekulturen”). De er umidlertid ikke enige om hvad

de rekreative stofbrugere forsøger at opnå. Anne-Stina Sørensen mener at der er tale om en hedonistisk søgen efter oplevelser, hvor Johanne Korsdal Sørensen mener, at den unge søger efter en intens fællesskabsfølelse. Uanset hvilken tolkning der er korrekt, virker fraværet af meningsfyldte sociale relationer, der går udover det rusmiddelbaserede samvær, slående i begge artikler.

Alkohol som fællesskab

Michael Voss belyser i hans artikel “Alkohol skaber kontakten i byens natteliv”, hvilken rolle alkohol spiller for det sociale liv blandt en helt almindelig gymnasieklasse. Hans pointe er, at alkohol er en væsentlig del af sociale liv og det middel, der muliggør sociale kontakter for de unge – både internt i klassen og udadtil. Alkoholen bryder “panseret” og muliggør den ultimative gevinst – en scoring!

Rusmidler i provinsen er titlen på den næste artikel. Heri sættes der fokus på relationen mellem alkohol og illegale rusmidler. Artiklen viser, at 15-års alderen på mange måder er den skelsættende alder, når det gælder de unges forbrug af alkohol og illegale rusmidler. Samtidig illustreres det, at forbruget af alkohol og illegale rusmidler er tæt forbundet. Et forbrug af alkohol øger risikoen for et forbrug af illegale rusmidler. Rygning øger på tilsvarende vis risikoen for et forbrug af illegale rusmidler.

Smæk til forældrene og regeringen

Vibeke Manniche, børne- og ungdomslæge har

en anderledes kontant holdning til alkohol og unge – alkohol og skolebørn hører ikke sammen – og hun frygter, at vi vil få en hel generation af misbrugere, når hun betragter de unges rusmiddelforbrug. Manniche mener endvidere, at det helt basal er forældrene, der i misforstået godhed introducerer de unge til alkohol i en alt for tidlig alder og efterfølgende lader dem drikke alt for meget. Samtidig mener hun, at regeringen udsender de forkerte signaler til de unge, når det sætter alkoholafgiften ned. Det er da også karakteristisk for de foregående artikler, at forældrene stort set er fraværende i de unges beretninger – de unge er på egen hånd i deres rusmiddel(mis)brug.

Endelig beskriver Indenrigs- og Sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen (V) regeringens holdning til de unges forbrug af rusmidler. Grundlæggende mener Løkke Rasmussen at der er nødvendigt med et opgør med alkoholkulturen blandt danske unge. Dette opgør skal tage sit udgangspunkt i en indsats fra de unges forældre, uddannelsessystemet og andre partnere, med berøringsflade til de unge. Han præsenterer samtidigt en række tiltag og konkrete initiativer, der skal medvirke til at mindske forbruget.

Forskellige perspektiver

Artiklerne er vidt forskellige i deres udsyn og perspektiv. De giver ikke noget entydigt svar på, hvorfor de unge bruger rusmidler som gør, men de tegner alligevel et portræt af en ungdomsgeneration, hvor rusmidlerne indgår som ganske centralt og hvor de måske bruges til at dække over de krav og ønsker unge oplever i deres hverdag.

Er det blevet værre?

Af Per Alsøe

De unge drikker, tager stoffer og ryger som aldrig før? Eller kan det nu passe? Er vores blik og viden farvet af den store fokus på unges forbrug af rusmidler? Per Alsøe, som er dokumentationskoordinator på Center for Ungdomsforskning, spørger i hans artikel om det er blevet værre eller bedre mht. de unges rygning og forbrug af alkohol og illegale rusmidler.

Hensigten med denne artikel er at aftegne udviklingen i de unges forbrug af rusmidler m.m. og i den forbindelse skitsere forbrugets omfang samt finde indikationer på om det er blevet "værre eller bedre". Data kommer primært fra forskellige spørgeskemaundersøgelser der findes på området rygning, alkohol og illegale stoffer.

Det hører med til billedet, at de unge der har alvorlige misbrugsproblemer antageligvis overhovedet ikke svarer på spørgeskemaundersøgelser, hvorfor andelen af alle unge i befolkningen der bruger forskellige rusmidler – herunder alkohol - formentlig er større end det der fremgår af undersøgelserne. Dette "mørketal" gør sig formentlig også gældende ved rygning, dels fordi et

stort forbrug af rusmidler ofte også er forbundet med rygning og dels fordi, at nogle unge måske endnu ikke er daglige rygere ("fetrygere").

Rygning

Både antallet og andelen af unge der ryger er faldet markant over de seneste godt 30 år. Hvor rygning i 1970'erne var et udbredt fænomen blandt unge, har udviklingen i 1980'erne og 1990'erne været at rygerne er blevet færre. I forhold til tidligere udgør rygerne i dag en forholdsvis lille del af de unge.

I begyndelsen af 1970'erne røg knap 70% af mændene i alderen 20-29 år mens godt 50% af kvinderne i samme aldersgruppe var rygere. Blandt de 15-19 årige røg i begyndelsen af 1970'erne omkring halvdelen af mændene og omkring 40 procent af kvinderne.

Fra slutningen af 1970'erne er der stort set ikke forskel mellem andelen af rygere fordelt på køn og der sker et stort fald frem til i dag (2001 seneste opgørelse) – jf. figur 1 side 10.

Rygevaner

I en anden undersøgelse hvor man bl.a. har set på de 16-21 åriges rygevaner finder man at 14%

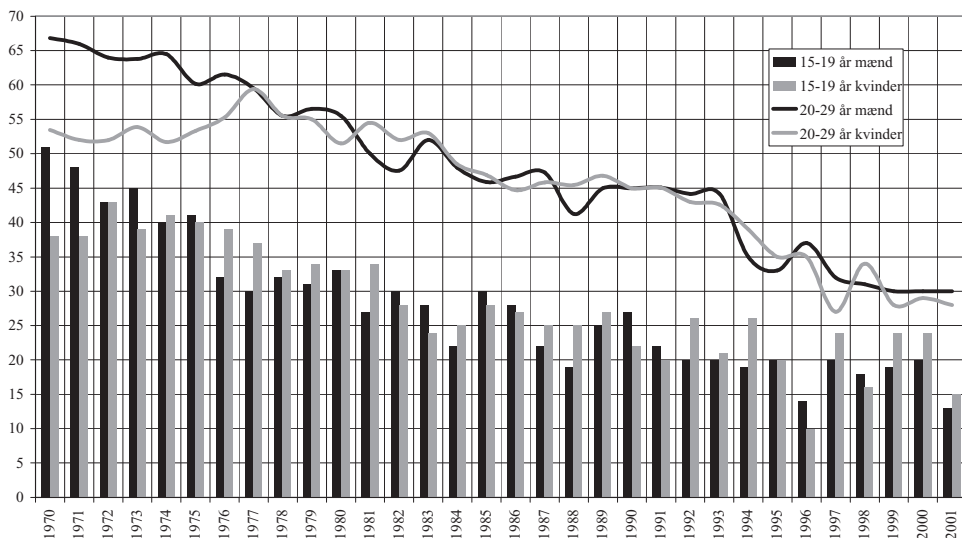
af mændene ryger dagligt med et forbrug på mindre end 15 cigaretter om dagen mens 10% er storrygere – ryger 15 cigaretter eller mere om dagen.

For kvinderne (16-21 år) viste det sig at 16% er dagligrygere med et forbrug på mindre end 15 cigaretter om dagen mens 7% er storrygere – ryger

15 cigaretter eller mere om dagen (Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen 2003).

Samlet set betyder det, at andelen af daglige rygere er 23-24% uanset køn, dog med den forskel at mændene typisk har et større forbrug end kvinderne.

Fig. 1. Andelen af unge mænd og kvinder der ryger. 1970-2001

Anm.: Opgørelsen fra 1994 og frem afviger fra tidligere opgørelse. Tallene for 1970-93 er tilvejebragt via årlige telefoninterview med 15.000 – 20.000 personer over 14 år. Rygere er identificeret via spørgsmålet: Røg De i går? – hvor svarmulighederne er ja eller nej. Dette indebærer, at der ikke kan skelnes mellem daglig-rygere og lejlighedsvis-rygere i perioden 1970-1993. For perioden 1994-2001 belyser tallene “daglig-rygere”, se Sundhedsstyrelsen 2003.

Kilde: Sundhedsstyrelsen 2003; for 1970-1993 egne beregning for de 20-29 årige p.b.a. Sundhedsstyrelsen 2003 og Danmarks Statistik, statistikbanken, befolkning, matrice HIST5 og BEF1.

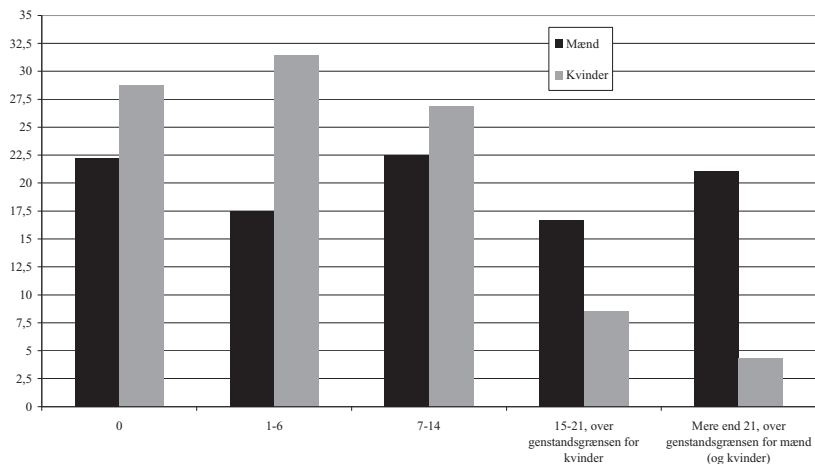
Alkohol

Blandt de 16-21 årige har 78% af de unge mænd og 71% af kvinderne drukket alkohol inden for den seneste uge. 21% af mændene og 13% af kvinderne har desuden inden for det samme tidsrum overskredet genstandsgrænserne således som de er defineret af Sundhedsstyrelsen (14 genstande for kvinderne og 21 genstande for mændene) - se figur 2 side 11.

I forhold til 1994 er især andelen af unge mænd der har overskredet genstandsgrænsen steget (i aldersgruppen 16-24 år). Hos kvinderne er der også en stigning, men langt fra lige så markant - se figur 3 side 11.

De unge mænd er meget yngre end kvinderne første gang de drikker alkohol. Af de unge mænd i alderen 16-21 år drak 26% alkohol første gang da de var under 13 år, hvor kun 17% af kvinderne

Fig. 2. Andelen af unge mænd og kvinder (16-21 år) fordelt på det antal genstande de har drukket inden for en uge.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af MULD-2001

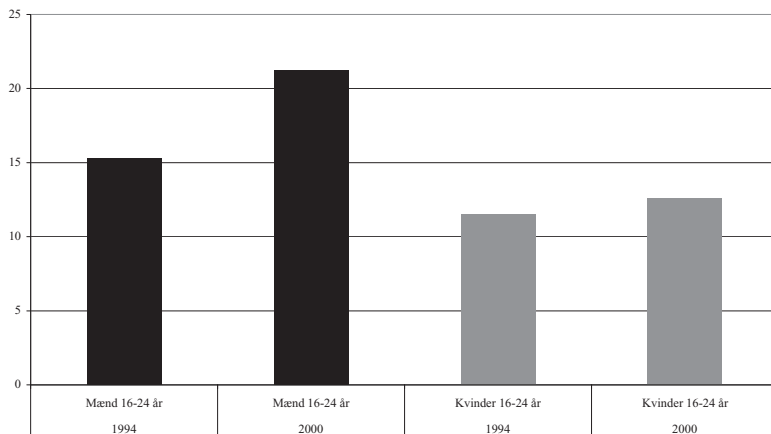
har drukket alkohol i samme alder (MULD-2001 tabel 87).

I en anden undersøgelse (Børnerådet 2003) fremgår det, at i 1999 havde 70% af drengene haft deres alkoholdebut før de fyldte 13 år, mens det i dag er 56% af drengene. Også blandt pigerne er

andelen med alkohol-debut før de er fyldt 13 år faldet, fra 56% i 1999 til 44% i dag.

Der er altså stor forskel mellem de to undersøgelser og noget af forskellen skal formentlig findes i, at man i Børnerådets undersøgelse har spurgt elever i 7. klasse mens man i MULD-2001-

Fig. 3. Andelen af unge mænd og kvinder (16-24 år) der har overskredet genstandsgrensen inden for en uge. 1994 og 2000

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Sundhedsstyrelsen 2003

undersøgelsen har spurgt de 16-21 årige. Især for de ældste i MULD-undersøgelsen spørger man til alkohol-debut som ligger forholdsvis mange år tilbage og der kan derfor være tale om "huskefejl".

Rus & trafik

Et af de steder, hvor de unges (navnlig mænd) alkoholforbrug afspejler sig, er i kriminalregistrets registreringer af overtrædelser af færdselslovens bestemmelser om spirituskørsel og færdselsuheld, hvor spiritus er involveret.

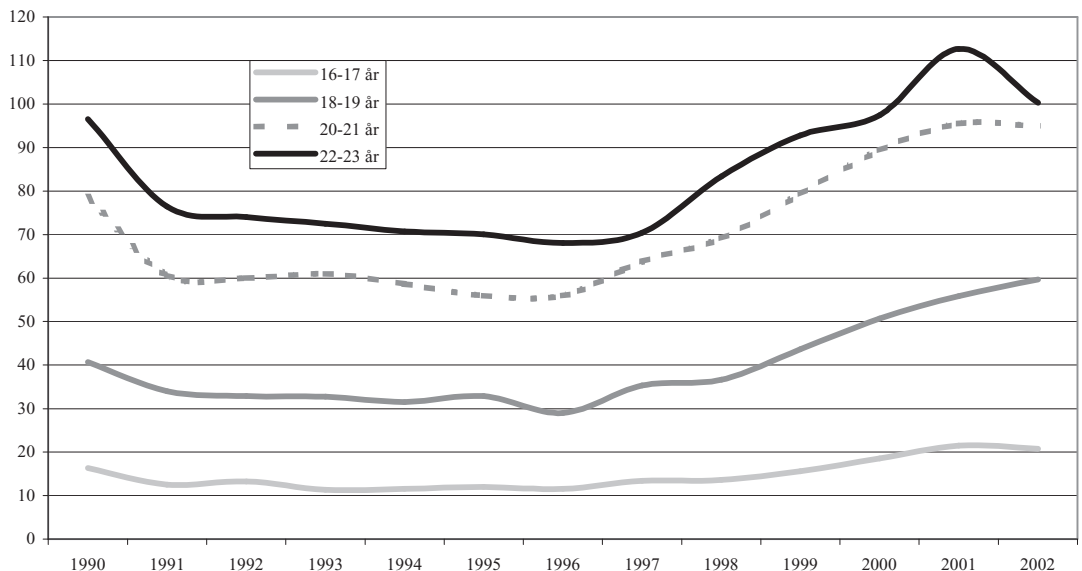
I figur 4 er antallet af unge mænd der har overtrådt disse bestemmelser fordelt på 4 aldersgrupper og hver aldersgruppe er sat i forhold til antallet af alle mænd i befolkningen i de samme aldersgrupper og det er beregnet, hvor mange med overtrædelser pr. 10.000 der er i hver gruppe – der er altså ikke tale om procenter eller promiller men antallet pr. 10.000.

Bortset fra 1990 så var niveauet i første halvdel af 1990'erne på omkring 60-70 overtrædere pr. 10.000 for de 20-21 årige/22-23 årige og på omkring 30 for de 18-19 årige og ca. 10 for de 16-17 årige.

Efter 1996 begynder andelen at stige. For de 22-23 årige stiger andelen fra omkring 70 i midten af 1990'erne til godt 110 i 2001 men andelen falder til 100 i 2002. For de 21-22 årige er andelen også steget fra omkring 60 i 1990'erne til knap 100 i 2002. Blandt de 18-19-årige fordobles andelen fra 30 til 60 i samme tidsrum. Og også blandt de 16-17 årige er andelen blevet fordoblet fra 10 til 20 (i antal 120 i alderen 16-17 år med overtrædelser i 2002).

Her er spiritus og promillekørsel slået sammen med færdselsuheld med spiritus men det er førstnævnte overtrædelse (spiritus og promille-kørsel) der udgør langt den overvejende del af overtrædelserne. Stort set ingen unge kvinder har de nævnte overtrædelser hvorfor de ikke er taget med her.

Fig. 4. Antallet af unge mænd pr. 10.000 i hver aldersgruppe der har overtrådt færdselslovens bestemmelser om spiritus og promillekørsel samt færdselsuheld med spiritus 1990-2002

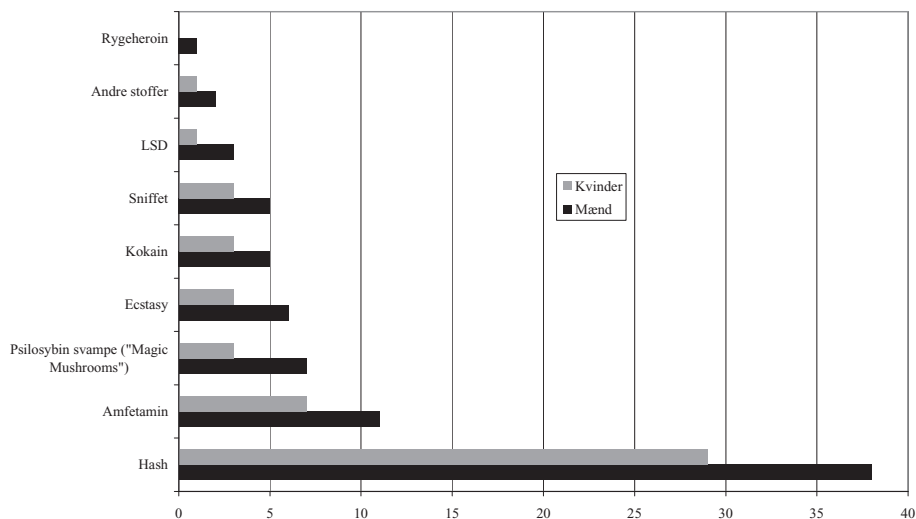
Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik (statistikbanken) matrice BEF1A og STRAF4.

Illegale stoffer

Af figur 5 ses det at unge mænd hyppigere end unge kvinder har prøvet forskellige illegale stoffer, og det er især hash de har prøvet. Knap 40% af de unge mænd og 30% af de unge kvinder har prøvet hash.

Amfetamin har 11% af mændene prøvet mod 7% af de unge kvinder. Rusmidlerne "Magic Mush-rooms", Ecstasy, kokain og sniffet er prøvet af omkring 5% af de unge mænd og ca. 2% af de unge kvinder. De øvrige rusmidler er ikke særlig udbredte blandt de unge.

Fig. 5. Andelen af unge mænd og kvinder (16-21 år) der har prøvet illegale stoffer

Kilde: Egne beregninger på baggrund af MULD-2001

Stigning i forbruget

Blandt de unge – og især de unge mænd - er der sket en stigning fra 1994 til 2000 i andelen der inden for det seneste år har brugt hash (Sundhedsstyrelsen 2002) - se figur 6 side 14. Men blandt de yngste er forskellen mellem andelen af hhv. mænd og kvinder der har brugt hash inden for det seneste år blevet mindre. Dette er i modsætning til andelen blandt de ældre unge, hvor forskellen er blevet større.

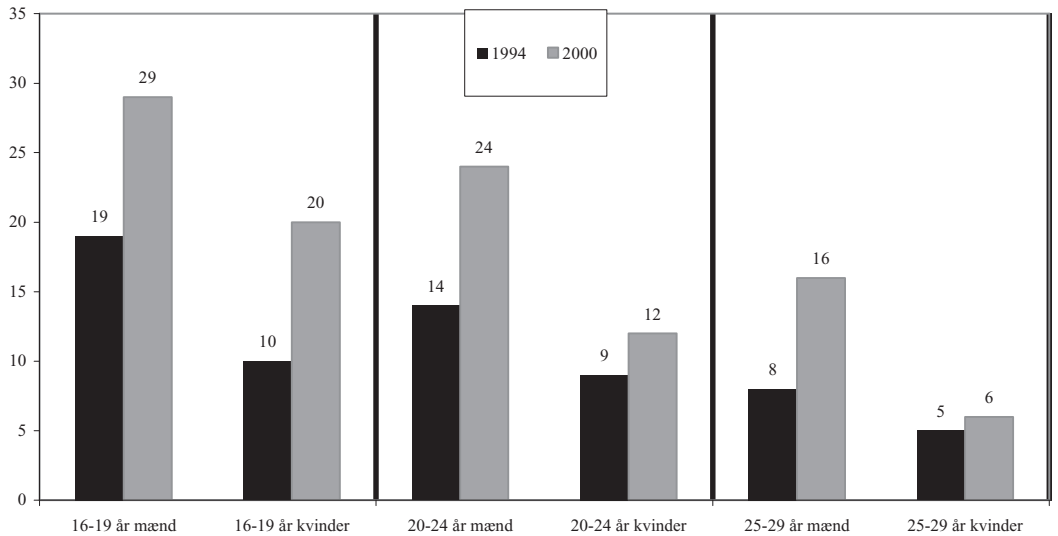
I 1994 angav 19% af mændene i alderen 16-19 år at de havde brugt hash inden for det seneste år og den andel stiger til 29% i 2000. For kvinderne i alderen 16-19 år fordobles andelen fra 10 til

20%. Mens der i 1994 var næsten dobbelt så mange helt unge mænd end kvinder der havde brugt hash, er der i 2000 knap 1,5 gange flere unge mænd end kvinder - forskellen i andelen mellem de helt unge mænd og kvinder er altså blevet mindre fra 1994 til 2000.

For de 20-24 årige mænd er andelen steget fra 14 til 24% og for kvinderne er andelen steget fra 9 til 12%. Men for denne aldersgruppe er forskellen i andelen mellem kønnene øget. I 1994 var der ca. halvanden gang flere mænd end kvinder mens der i 2000 er dobbelt så mange mænd som kvinder.

Endelig er andelen blandt de 25-29 årige mænd

Fig. 6. Andelen af unge der i 1994 og i 2000 har brugt hash inden for det seneste år fordelt på køn og aldersgrupper.

Kilde: På baggrund af Sundhedsstyrelsen 2002 (tabel 2.2.1)

blevet fordoblet (fra 8 til 16%) mens andelen af kvinder i denne aldersgruppe knap har ændret sig (fra 5 til 6%). Men at mændene i denne aldersgruppe har øget deres andel så forholdsvis voldsomt betyder også at hvor der i 1994 var godt halvanden gang flere mænd end kvinder er der i 2000 godt 2,5 gang flere mænd end kvinder der har brugt hash.

Afrunding

Med hensyn til rygning er der sket et fald i andelen af unge rygere og gruppen af mænd og kvinder der ryger er i dag lige stor dog med den forskel, at mændene typisk ryger mere end kvinderne. Det samlede indtryk er, at udviklingen i rygning blandt unge går mod det bedre.

I relation til alkohol er det især de unge mænd der har øget deres forbrug igennem 1990'erne.

Andelen af unge mænd, der drikker mere end 21 genstande om ugen er steget pænt. Hos kvinderne er der ikke sket en tilsvarende udvikling. Samlet set er det derfor blevet værre med hensyn til alkohol-forbruget.

Dog tyder noget på at de unge er lidt ældre i dag end tidligere når de første gang drikker alkohol. Udviklingen i unge mænds alkoholforbrug afspejles også andelen af unge med overtrædelser af færdselsloven, hvor andelen af lovovertrædere også er steget og i nogle aldersgrupper fordoblet siden midten af 1990'erne. Her er det m.a.o. blevet værre.

Af de illegale stoffer er det især hash de unge har stiftet bekendtskab med. Flere mænd end kvinder har prøvet hash, og der er sket en stigning i andelen af unge, der har brugt hash siden midten af 1990'erne. Det er en udvikling til det værre - især blandt de unge mænd.

Per Alsøe, cand.scient., er dokumentationskoordinator
for Center for Ungdomsforskning (CeFU)

Kilder

Børnerådet 2003, Teenagere og alkohol. Findes på
[http://www.brd.dk/graphics/pdf-filer/
Boerne_og_Ungepanel/Teenagere_og_alkohol.pdf](http://www.brd.dk/graphics/pdf-filer/Boerne_og_Ungepanel/Teenagere_og_alkohol.pdf)

Danmarks Statistik (statistikbanken) matricerne BEF1,
BEF1A, HIST5 og STRAF4. Findes på
www.statistikbanken.dk

Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen 2003

MULD-2001 tabelsamling. Findes på [http://
www.cancer.dk/resources/tabel2001.pdf](http://www.cancer.dk/resources/tabel2001.pdf)

Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen 2003
Unge livsstil og dagligdag 2001. Findes på [http://
www.sst.dk/publ/publ2003/muldrapport.pdf](http://www.sst.dk/publ/publ2003/muldrapport.pdf)

Sundhedsstyrelsen 2002 Narkosituationen i Danmark.
Findes på [http://www.sst.dk/publ/Publ2002/
focalpoint02/html/hele.pdf](http://www.sst.dk/publ/Publ2002/focalpoint02/html/hele.pdf)

Sundhedsstyrelsen 2003 Alkohol, narkotika og tobak.
Findes på [http://www.sst.dk/publ/publ2003/
statistik2003.pdf](http://www.sst.dk/publ/publ2003/statistik2003.pdf)

Stofkulturer i ungdomskulturen

Af Anne-Stina Sørensen

Nogle tager stoffer for at opnå en større selvindsigt eller for at slappe af. Andre bruger stoffer for at forstærke deres oplevelser - at tage illegale rusmidler kan derfor være et rationelt valg. Noget, den unge gør for at opnå en bestemt virkning – en ønskværdig effekt. Artiklen beskriver 3 forskellige stofkulturer, der hver især har deres rationaler og mål med at bruge stoffer.

Udgangspunktet for denne artikel er, at det at bruge illegale rusmidler må forstås på baggrund af brugernes konstruktion af rusen som noget ønskværdigt. Der må med andre ord være noget ved selve rusen, der motiverer brugerne til at tage stofferne. Det forhold, at brugen af rusmidler indebærer en risiko for, at brugen bliver til misbrug, bør ikke blokere for, at man som forsker kan tolke det, at unge anvender rusmidler, som noget, der for de unge selv forekommer værdifuldt og positivt. Der er med andre ord tale om et rationelt valg, i den forstand at stofferne bruges af de unge for at opnå noget bestemt. Brugen af illegale rusmidler blandt unge bør derfor - efter min mening - behandles som et ambivalent fænomen eller

med andre ord som en sag, der har både en positiv og en negativ side. Alle rusmidler, der kan bruges, kan således også misbruges. Rusmidler kan i forlængelse af dette beskrives ved hjælp af den græske fællesbetegnelse for gift og medicin - *Pharmakon*. Zygmunt Bauman skriver om ambivalensen indeholdt i denne betegnelse: "It partakes of both good and ill, of the agreeable and disagreeable" (Bauman 1993: 55). De unge brugere af illegale rusmidler, der kommer til orde i denne artikel, har forskellige motiver til at bruge rusmidler. Fælles for dem er dog, at de bruger stofferne for at opnå noget særligt, det være sig større indsigt og forståelse, ro og afslapning eller energi og fællesskab.

3 forskellige kulturer

Forskellige rusmidler tillægges forskellige egenskaber af brugerne, og det samme stof kan blive tillagt vidt forskellige værdier af forskellige grupperinger i ungdomskulturen. Sara på 22 år fortæller her, hvordan forskellige unge med forskellige subkulturelle tilknytninger i hendes omgangskreds vurderer stofferne forskelligt:

“Altså 'techno' så er det e, coke og speed, og så er der sikkert også nogen af de her

'Goa-hoveder', som tager syre stadigvæk ikke, men f.eks. andre mennesker som sådan nogle 'HipHop', 'skater-agtige' smarte nogen, de tager aldrig e, de tager kun coke eller speed, de tager heller ikke lsd og sådan noget, det er for hippie-agtigt for deres smag."

Der er altså ifølge Sara stor forskel på, hvilke stoffer der bruges i forskellige sociale sammenhænge. De, der har været til henholdsvis et techno- og et HipHop-arrangement, ved, at der er meget stor forskel på omgangsformerne og attituderne i disse to (sub)kulturelle fællesskaber. Der stilles derfor forskellige krav til, hvad et rusmiddel så at sige skal tilbyde for at blive opfattet som tiltalende. I techno-kulturen skal rusmidler passe til, at der danses hele natten (se f.eks. Seppälä 1999 og Reynolds 1998), og i HipHop-kulturen indgår rusmidlerne i en kontekst, hvor det at hævde sig selv og opnå respekt er et vigtigt element (se f.eks. Demant et.al. 1997). Personer med tilknytning til techno-miljøet foretrækker derfor stoffer, der enten giver energi (speed eller kokain) eller virker sanseforstærkende og hallucinogent (ecstasy eller svampe/lsd), fordi denne effekt kan forbedre danseoplevelsen, hvorimod HipHop'ere foretrækker en stofvirkning, der giver øget selvtillid men ikke medfører, at man mister evnen til at holde en facade (speed, kokain).

I det følgende beskrives brugen af stoffer indenfor henholdsvis den psykedeliske kultur, rygerkulturen og rave-kulturen. De tre kulturer er valgt, fordi de viser forskellige sider af ungdomskulturen og således repræsenterer tre forskellige årsager til at unge bruger illegale rusmidler. De empiriske data, der præsenteres i det følgende, stammer dels fra min specialeafhandling (Sørensen 2001a og b) og dels fra Ringstedprojektet, der beskæftiger sig med unges livsstil og brug af rusmidler.

Den psykedeliske stofkultur

Den psykedeliske kultur eller tanken om, at brugen af rusmidler kan sætte mennesket i forbindelse

med andre bevidsthedsniveauer, hvor man kan finde det sande, det gode og det skønne, har siden slutningen af 1700-tallet manifesteret sig i en omfattende litteratur om emnet (se f.eks. Plant 1999). I hvert fald to af 1960'erne og 70'ernes legender indenfor dette område - Timothy Leary og Jack Keruack - læses stadig af unge i dag. Den psykedeliske kultur, der kommer til udtryk hos Leary (1990; Leary et.al. 1990) og Keruack (1991), repræsenterer på sin vis en meget stærk tro på, at videnskaben og teknologien kan (og skal) finde kemiske hjælpemidler, der kan gøre mennesket i stand til at nå videre på det filosofiske og personlige plan eller med andre ord gøre mennesket lykkeligt. Leary skriver f.eks.:

"Rejecting drugs as a tool would be like rejecting the microscope because it makes seeing to easy. I think people deserve every revelation they can get" (her citeret fra Plant 1999: 124).

En af de unge, jeg har interviewet om brug af rusmidler, indtager et lignende standpunkt. Jonas er i begyndelsen af 20'erne og er direktør i sit eget IT-firma, han fortæller om en diskussion om bevidsthedsudvidende stoffer, han har haft med en ven, der ikke selv tager stoffer:

"Hans påstand er, at alle effekter du kan nå med stoffer, kan du også nå uden stoffer, og mit svar det er, det er muligt, men jeg har ikke 35 år og et buddhistisk kloster."

Jonas har flere hyldemeter bøger, der handler om psykedeliske stoffer, og bruger stofferne meget målrettet i forhold til at tænke over problemer i hverdagen, og han er overbevist om, at stofferne hjælper ham til at se ting f.eks. i hans forhold til andre mennesker, han ikke ellers ville opdage. I denne forbindelse skal det nævnes, at mange - siden de første 'vestlige' eksperimenter med opium i slutningen af 1700-tallet - har argumenteret for, at disse 'åbenbaringer' ikke nødvendigvis er af det gode, eller som Charles Baudelaire (1966)

har udtrykt det – et kunstigt paradis, hvorfor også 'åbenbaringerne' må anses for kunstige eller falske, fordi de opnås på kunstig vis.

Det kunstige paradis

En anden informant fortæller om, hvordan søgen efter sandhed og lykke ved hjælp af kemiske hjælpemidler netop udviklede sig til et sådant kunstigt paradis. Peter er 26 år og læser på Københavns Universitet. Han har i en periode af sit liv været en del af 'traveller-kulturen', der består af unge rygsækrejsende, der med Leary og Keruacks bøger i bagagen rejser rundt i verden og søger efter sandheden med livet. Peter fortæller, hvordan traveller-kulturen kredsede om det at bruge lsd og andre psykedeliske stoffer med udgangspunkt i den bevidsthedsudvidende virkning og den psykiske-kultur:

“Stofferne for mig indgik i sådan et mytologisk æstetisk univers, jeg havde, som jeg ligesom kæmpede med og hele tiden udviklede – sådan selvfortælling eller meningsskabende et eller andet. Det havde noget at gøre med de her forskellige legender, Jack Keruack og hele den her 'psychedelic culture' med at åbne sindet, altså spiritualitet og større forståelse – sådan et sandhedstrip.”

Peter havde med sine egne ord “valgt virkeligheden fra” til fordel for en stofkultur, der startede med at være meget ideologisk, kreativ og energisk men som hurtigt udviklede sig til en misbrugs-kultur, der konstruerede misbruget som noget positivt:

“...ligesom negrene de siger nigger, ikke, så bliver det pludseligt noget positivt, det er lidt det samme, så bliver det sådan weekend-misbrugere og så hæver man det til sådan en æstetik, noget æstetisk overlegent.”

Peter oplevede, at det at gå i hundene blev

meningsgivende i sig selv:

“Dengang gik jeg meget op i det her med retten til at forfalde – altså det var ret destruktivt til sidst, ikke – retten til at dyrke forfaldet, gå i forfald og så skulle folk acceptere det.”

En dyr løsning

Peter fortæller, at brug af lsd, svampe, ecstasy og andre stoffer var omdrejningspunktet i kulturen, det var det eneste man snakkede om, uanset om man befandt sig i Indien, London eller Berlin. For Peter var lsd et middel til at løse det eksistentielle problem, men som før nævnt var det en dyrt købt løsning, hvilket også fremgår af hans svar på, hvordan han oplevede hverdagen dengang:

“Jeg oplevede virkeligheden som ekstremt smertefuld, meget grå og meget smertefuld og sådan utroligt dystopisk, ekstremt dystopisk, bortset fra lige i starten, fordi som jeg siger, det er en trappe, i starten var den smuk og fantasiagtig, og så blev den mere og mere, stadigvæk som et eventyr, det bliver bare mere og mere dystopisk og mørkt, og så skifter man også musik, hvor det først er mega opkørt, og så er det måske noget, der er blidt og svævende, og så bliver det mørkere og mørkere, det kommer meget an på, hvor du er i din bane, ikke – på trappen.”

Som det fremgår af citatet, mener Peter ikke, at man kan kontrollere stofferne, for trappen går, som han udtrykker det, kun nedad. Han giver udtryk for, at han var meget deprimeret, inden han begyndte at bruge lsd og andre stoffer, og han mener, det var et fællestræk ved alle hans venner fra dengang, at de på den ene eller anden måde (i betydningen mere eller mindre frivilligt) stod uden for samfundet. Tre af Peters venner fra hans “psykedeliske periode” er døde, mange

har været indlagt på psykiatriske afdelinger, og virkelig mange har som han siger "no future". I dag bruger Peter overhovedet ingen rusmidler eller stimulanser, han drikker ikke kaffe og te og han spiser ikke hvidløg og svampe. Han dyrker yoga og meditation og tager personligt skarpt afstand fra tanken om, at stoffer kan give en større indsigt.

En "gammel" kultur

Peters beskrivelse af traveller-kulturen kan sammenlignes med de stof-miljøer Allan Madsen beskrev i 1971 (Madsen 1971). Man kan derfor argumentere for, at den psykedeliske kultur ikke har ændret sig nævneværdigt siden 1970'erne. Formålet med at anvende psykedeliske stoffer er det samme – en søgen efter sandhed og en idealisme, der definerer følelser og spirituelle værdier som mere værdifulde end status og materielle goder. Forskellen på datidens psykedeliske kultur og den kultur, der udspiller sig i nutiden består primært i, at traveller-kulturen samtidig er produktet af 'interrail-kulturen' og de meget billige flybilletter, der i dag kan bringe unge mennesker rundt i verden. De rejser til f.eks. Indien og Nepal som få unge foretog i 1970'erne er i dag økonomisk tilgængelige for langt flere unge, hvilket har muliggjort traveller-kulturens udbredelse til en større global massekultur. Således er også Danmark i dag mål for nogle af traveller-kulturens medlemmer, der hvert år slår deres telte op på voldene rundt om Christiania.

Ryger-kulturen

Howard Becker viser i sin analyse af marihuana-brug (1966: 41f), hvordan brug af hash (og andre illegale rusmidler) tillæres i fællesskab med andre brugere, og hvordan brugerne er nødt til at forholde sig til den sociale kontrol, der bliver udøvet fra det omgivende samfunds side, når det gælder brug af narkotiske stoffer. Brug af illegale rusmidler er derfor forbundet med kendskab til 'stof-miljøer', hemmeligholdelse af disse miljøer

for ikke-brugere og myndigheder, og en alternativ (moralsk) konstruktion af brug af narkotiske stoffer, der 'neutraliserer' handlingen (jf. Matza 1964). Beckers informanter står uden for samfundet (eller risikerer at komme til det) og konstruerer sig selv som 'outsidere'. Brugen af hash er ganske udbredt blandt unge i Danmark, omkring hver anden ung har gjort sig egne erfaringer med hash (Ringstedprojektet 2002). For størstedelens vedkommende er der tale om et meget begrænset forbrug, og mange prøver det blot enkelte gange. En mindre gruppe unge har dog et dagligt forbrug af hash og er en del af det, man kunne kalde 'ryger-kulturen'.

Hash bedre end alkohol

Ali og Evren er 16 og 17 år, de er begge i gang med en håndværksuddannelse på teknisk skole. De ryger begge hash hver dag. De kender nogen, der sælger hash, og får det som regel meget billigt, engang imellem sælger de også selv. Ali og Evren mener, at det er bedre at ryge hash end at drikke alkohol, Evren siger:

"Det er bedre at ryge end at drikke. Drikke – du ved ikke hvad du laver, og du går bare amok. Når du ryger, du ved hvad du laver, og du slapper bare af."

Ali mener dog, at det er mere skadeligt at ryge hash på længere sigt, fordi man bliver sløv og reagerer langsomt. Begge drenge bor hjemme hos deres forældre, og de er meget opmærksomme på at skjule deres forbrug af hash. De bruger nogle øjendråber, der fjerner de røde øjne, for at deres forældre ikke skal opdage noget.

Mahmoud er 19 år og født i Libanon. Han kom til Danmark som 6-årig sammen med sine forældre. I øjeblikket bor han hos en ven. Efter 9. klasse startede han i lære som mekaniker, men han mistede lærepladsen, fordi han fik en fængselsdom. Efterfølgende har han forsøgt at finde arbejde uden held. I stedet startede han på handelsskolen, hvor han dog blev smidt ud efter 3 måneder,

ifølge Mahmoud fordi skolen fandt ud af, at han havde siddet i fængsel. Nu laver han ingenting. De fleste af Mahmouds venner har anden etnisk baggrund, men der er også nogle enkelte danske drenge i hans omgangskreds. De fleste af hans venner ryger hash hver dag. Mahmoud bliver interviewet midt på dagen, og på det tidspunkt har han røget to joints. Mahmoud fortæller, hvorfor han ryger hash:

“For at slappe af, få dagen til at gå. Ellers bliver jeg meget sådan – sådan aggressiv og sådan noget. Sådan mere nærtagende. Vi tænker mere over, hvad vi gør, når vi ryger, hvis vi skal til at gøre noget. Men når vi er helt friske, så er vi helt optændte, hvis vi ikke har røget hele dagen, så er vi helt overgearede, render rundt og ved slet ikke, hvad vi skal lave og generer folk helt vildt og sådan noget. Det er meget godt at havde hashen, tror jeg.”

Mahmoud og hans venner mødes for det meste i en privat klub:

“Vi sidder og hører musik eller ser fjernsyn, sådan stille og roligt og snakker. Måske drikker te – det plejer vi at gøre. Vi sidder og drikker te, så drikker vi sodavand, spiller backgammon eller bordfodbold. Altså vi hygger os, forstår du, slapper af, hygger os stille og roligt. I stedet for at gå rundt i byen og lave ballade eller sådan noget.”

For Mahmoud og hans venner har brugen af hash karakter af en form for selvmedicinering, og der er et eskapistisk motiv involveret i brugen af hash. De keder sig, er rastløse og har ingenting at tage sig til. Mahmoud neutraliserer på sin vis brugen af det ulovlige stof med, at de ville lave meget mere ballade og begå mere kriminalitet, hvis de ikke røg hash. Mahmoud fortæller, hvordan han føler, at danskerne ser ned på udlændinge. Han fortæller blandt andet, at han har haft flere danske kæresten, hvis forældre har forbudt deres

døtre at se ham, og han føler sig stemplet i forhold til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet, fordi han har siddet i fængsel.

Rave-kulturen

Mod slutningen af 1980'erne opstod rave-kulturen - en ungdomskultur, hvor man danser (raver) hele natten til house/techno-musik. Rave-kulturen kan ses som en videreudvikling af en række andre ungdoms- eller musik-kulturer (blandt andet 1970'-ernes hedonistiske disko-kultur), men den er samtidig karakteriseret ved i høj grad at have medført, at spørgsmålet om ungdom og narkotika igen er blevet sat på dagsordenen, fordi der er knyttet en række distinkte stofkulturer til det at 'rave', hvor stoffer som ecstasy, amfetamin, kokain og hash er blandt de foretrukne (se f.eks. Reynolds 1998). I modsætning til 1960'erne og 70'ernes ungdomskultur må rave-kulturen dog beskrives som relativt konform i forhold til den samfundsmæssige kontekst. Pauliina Seppälä, der har studeret den finske rave-kultur, skriver:

“Den är ju inte något uttryck för en aktiv revolt mot värderingarna i det västerländska samhället, tvärtom: den driver dem ännu längre. Stimulanternes farmakologiska effekter (energin, effektiviteten, självsikkerheten, socialiteten) återspeglar ju på ett utmärkt sätt värderingarna i den konsumtionsinriktade västerländska kulturen” (Seppälä 1999: 288).

Rave-kulturen handler i bund og grund om at danse og more sig samt om at dyrke sig selv og sin krop, og i den forbindelse bliver stoffer som ecstasy, amfetamin og kokain interessante, fordi de kan forbedre den oplevelse, man har under et rave.

Forbedrede oplevelser

Thomas er 26 år. Til dagligt arbejder han med programmering, og han føler sig ofte stresset på

sit arbejde. Han raver for at stresser af:

“Det er en god måde at koble af på, fordi man bruger så meget energi, så man får tømt kroppen, og det gælder også hjernen for alt det, og man kan bedre gå på arbejde igen uden at være stresset og irriteret og sådan noget.”

Thomas fortæller her, hvordan ecstasy kan forbedre ens oplevelse, når man danser:

“Hvis man står og danser på e, så er det sådan meget, man behøver ikke at tænke på at løfte benene i takt til trommerne, det sker helt af sig selv, kroppen flytter sig, den danser nærmest af sig selv, den gør det meget mere avanceret end den ellers ville gøre det, hvor man sådan normalt ville tænke over, hvad det var man gjorde, og hvordan man gjorde det, så er det bare noget man gør.”

Mange af de unge, jeg har interviewet, giver udtryk for, at det at rave på sin vis er en meget individuel oplevelse. Louise på 23, læser på universitetet, hun beskriver det at rave på ecstasy som en form for narcicistisk hedonistisk ritual:

“Den der sådan gode oplevelse med bare at danse, og sådan set køre mit eget ego-trip, altså med e så bliver det meget sådan ens eget trip, eller sådan at det bliver ens egen lille bobel og musikken og bare at kunne dyrke sig selv en nat.”

Osteklokken

Mange af de ecstasybrugere jeg har snakket med, beskriver ecstasyrusen som at være i en osteklokke, hvilket gør ravet til et individuelt hedonistisk ritual, hvor deltagerne i fællesskab hver for sig dyrker den musiske og kropslige oplevelse. Men samtidig nævner de fleste raverne, at der kan opstå en særlig stærk fællesskabsfølelse, og at det i

virkeligheden er den, man vil opleve.

Det særlige ved informanternes beskrivelse af denne fællesskabsoplevelse er imidlertid, at de på intet tidspunkt henviser til et konkret fællesskab eller konkrete fælles værdier. Jonas på 23 år beskriver den ultimative raveoplevelse på følgende måde.

“Du har stået der med folk i seks, otte, ti timer, du har kastet blikket på alle mennesker, alle mennesker er på stoffer, åbenlyst, musikken er sublim, og vi ved, vi skal stå her nogle timer til, og det er sådan som det skal være, det er perfekt, vi har det perfekt, stedet er perfekt, alting er perfekt, og det er åbenlyst at alle har det sådan.”

Det er på sin vis paradoksalt, at et som udgangspunkt individuelt hedonistisk ritual kan udvikle sig til en ’masseoplevelse’, der giver en følelse af fællesskab og solidaritet, men det er ikke desto mindre den måde, raverne oplever det på. Ravet bliver således et sted, hvor man med ecstasy som katalysator kan dyrke sig selv og nyde oplevelsen af fællesskab i en ikke forpligtende social sammenhæng, hvor ingen forventer eller kræver andet af en, end at man nyder ravet, så længe det står på.

Den samfundsmæssige kontekst

Alle tre stofkulturer, der er blevet præsenteret i det foregående, kan på hver deres måde ses som et produkt af den samfundsmæssige kontekst. De tre (sub)kulturelle grupperinger er på sin vis reaktioner eller overlevelsestrategier, der må forklares med henvisning til generelle samfundsmæssige udviklingstendenser.

Den psykedeliske kultur kan ses som en reaktion imod den økonomiske og formålsrationelle logik, der er dominerende i vestlige samfund, og som på mange områder fortrænger de mere spirituelle, følelsesmæssige logikker. Samtidig er den en produkt af det moderne projekts tro på fremskridt og teknologi, idet brugen af bevidst-

hedsudvidende stoffer – på linie med brugen af mikroskopet – ses som et middel til at opnå en større indsigt.

Ryger-kulturen kan ansues som en overlevelsesstrategi, der bliver relevant for unge, der befinder sig i en position præget af marginalisering. De unge 'outsidere' kan ved hjælp af hash glemme den virkelighed, de står over for, og samtidig dulmer hashen de aggressioner og den rastløshed, der ellers præger dagligdagen for disse unge.

Rave-kulturen kan beskrives som en mulighed for at slappe af i en ellers stresset hverdag, ravet kan ses som en form for ventil, hvor deltagerne kan få afløb for frustrationer i deres dagligdag på en måde, der ikke går ud over andre. Ved hjælp af ecstasy kan unge, der lever i et samfund præget af individualisme, og som ikke kan eller vil forpligte sig til et konkret fællesskab, opnå en følelse af fællesskab i en ikke-forpligtende social kontekst.

Anne-Stina Sørensen, Cand.scient.soc., er forskningsmedarbejder på Ringstedprojektet.

Litteratur

Baudelaire, C. 1966: *Les Paradis artificiels*. Paris: Flammarion.

Bauman, Z. 1992: *Intimations of Postmodernity*. London: Routledge.

Bauman, Z. 1993: *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.

Becker, H. 1966: *Outsiders. Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.

Demant, J. Klinge-Christensen, C. & Sørensen, A-S.

1997: Den danske HipHop-kultur – et neo-tribalt fællesskab. *Dansk Sociologi*. 1997. nr. 3, 51-67.

Kerouac, J. 1991: *On the Road*. London: Penguin.

Leary, T. 1990: Flashbacks. *A Personal and Cultural History of an Era. An Autobiography*. Los Angeles: Jeremy P. Tarcher.

Leary, T. Metzner, R & Alpert, R. 1990: *The Psychedelic Experience, A Manual Based on the Tibetan Book of the Dead*. New York: Citadel Press.

Madsen, A. 1971: Stofbrugere I to slumkvarterer. I: Hindsbo, E. Madsen, A. 6 Wad, P. 1971: *Stofmiljøer*. København: Jørgen Paludans Forlag.

Matza, D. 1964: *Delinquency and Drift*. New York: John Wiley & Sons.

Plant, S. 1999: *Writing on Drugs*. London: Faber and Faber.

Reynolds, S. 1998: *Energy Flash. A Journey through Rave Music and Dance Culture*. London: Picador.

Ringstedprojektet. 2002. *De 16 til 24-åriges brug af illegale rusmidler i Ringsted*. Tilgængelig på: www.ringstedprojektet.dk.

Seppälä, P. 1999: De illegale drogernas betydelse inom technokulturen. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*. 1999. nr. 4-5, 284-95.

Sørensen, A-S. 2001a: *Medicineret socialitet. En sociologisk analyse af rekreativ brug af ecstasy blandt ressourcerstærke unge*. Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Sørensen, A-S. 2001b: *Medicineret Socialitet. Materialisten*. 2001. nr. 3, 25-55.

Rekreativt stofbrug

Af Johanne Korsdal Sørensen

Kan man godt tage stoffer jævntligt uden at være narkoman? Ja, mener de unge rekreative stofbrugere, der bruger stoffer i weekenderne og i øvrigt føler, at det har de fuld kontrol over. Johanne Korsdal Sørensen forsøger i artiklen at indkredse omridset af de rekreative stofbrugere, og hvor de – i deres eget perspektiv – adskiller sig fra andre stofbrugere.

Her stilles der skarpt på det rekreative forbrug af stoffer, som finder sted i technomiljøet. Brugere er bevidste om, at der er en række risici relateret til at tage stoffer og de søger at håndtere disse risici på en række forskellige måder. Analytisk kan den rekreative stofbrug og den tilhørende risikohåndtering belyses gennem begreberne: *overskridelse, tid og tillid*. Disse temaer

viste sig at være gennemgående i de unges fortællinger om deres relationer til andre i festmiljøet, deres forbrug af musik, stoffer mm. og deres risikovurdering og forsøg på at kontrollere forbruget af stoffer.

Unge forbrug af stoffer har ifølge Sundhedsstyrelsens tal været stigende siden 1990'erne (Focalpoint Narkotikasituationen i Danmark 2002, kap. 13). Forbruget af stoffer finder primært sted i forbindelse med unges fritidsinteresser - eksempelvis: festivaler, koncerter og fester. I disse sammenhænge bruges og blandes en række forskellige stoffer på utallige måder. Det drejer sig om stoffer, som ecstasy, amfetamin, kokain, psilocybinsvampe¹, LSD, hash m.fl. I forbindelse med statistiske optællinger af unges forbrug af stoffer er det vigtigt at skelne mellem rekreativ stofbrug og misbrug. Da man ellers risikerer, at alle eksperimenterende stofbrugere ender i kategorien misbrugere, hvilket vil tegne et overdimensioneret billede af behandlingsbehovet,

¹ Psilocybin er det aktive stof i en stor familie af svampe kaldet spids nøgenhat. De vokser over hele kloden, hvor klimaet er tempereret. Stoffet virker på centralnervesystemet på en hallucinogen måde i lighed med LSD (Rindom 2001, 108).

idet de rekreative stofbrugere ikke umiddelbart har eller får noget behandlingsbehov.

Denne artikel er baseret på et etnografisk feltarbejde (fra 2000 til 2001), som primært fandt sted ved technoarrangementer, men også i mindre grad på diskoteker. Derudover er 23 unge i alderen fra 17-33 år blevet interviewet. Formålet med undersøgelsen har været at belyse unges forbrug af stoffer ud fra et brugerperspektiv, for bl.a. at se på, hvordan unge håndterer de risici, der er forbundet med at tage stoffer.

De individualistiske unge

Det billede medierne har tegnet af unge, der dyrker techno, skildrer ofte de unge som individualister, der fyrer den af på stoffer, mens de danser med sig selv og kun overfladisk relaterer sig til de andre unge 'ravere'. Set indefra har fællesskabet mellem unge technofolk imidlertid en langt mere central betydning bl.a. også i forbindelse med unges skelnen mellem misbrug og brug af stoffer.

Misbrug er i de unges fortællinger karakteriseret ved at forbruget af stoffer forekommer tilfældigt og ofte i ensomhed. For mange af de unge er narkomanen med nålen i armen selve "inkarnationen af en misbruger". Dette er interessant, fordi de unge med dette billede skaber et modbillede til sig selv og deres eget forbrug af stoffer. Unges forbrug af stoffer knytter sig til bestemte fællesskaber og de unge identificerer primært sig selv som medlemmer af en bestemt musikkultur og ikke som stofbrugere. Deres forbrug af stoffer kan karakteriseres som et rekreativt forbrug af stoffer. Betegnelsen rekreativ er hentet bl.a. fra den belgiske forsker Tom Decorte (2000). Ifølge Decorte er rekreativ stofbrug karakteriseret ved at forbrugerne udvikler uformelle og ofte "ubevidste" regler for, hvordan et kontrolleret forbrug af stoffer kan foregå. Det er karakteristisk, at sådanne "regelsæt" udvikles i en særlig social sammenhæng og ændres i en løbende proces i tid, sted og begivenheder. Technoarrangementer er et eksempel på en sådan social

sammenhæng, hvor der udvikles et særligt kodeks for acceptabel brug af rusmidler.

Det rekreative stofbrug

I denne artikel bruges betegnelsen misbrug om et forbrug af stoffer, som er kendetegnet ved fysisk eller psykisk afhængighed og at forbruget bliver styrende for brugerens hverdag med negative sociale og psykiske følger. Mens begrebet rekreativ stofbrug betegner et forbrug af stoffer som er afgrænset og som ikke umiddelbart medfører fysisk eller psykisk afhængighed og heller ikke får konsekvenser for hverdagens gøremål herunder uddannelse og arbejde. Det indebærer, at alle der har prøvet f.eks. ecstasy ikke nødvendigvis er misbrugere. Mange af disse unge eksperimenterer i en begrænset periode af deres liv, hvorefter de afslutter forbruget af stoffer. Det skal imidlertid understreges at det at betragte brug af stoffer som et rekreativt forbrug ikke indebærer en legalisering af stofferne i juridisk forstand. Men det giver mening at skelne mellem et misbrug, som er umiddelbart behandlingskrævende og et rekreativt forbrug af stoffer, som ikke har umiddelbare konsekvenser for brugerens hverdagsliv og sundhedstilstand. Her skal det indskydes, at langtidsvirkningerne af brug af bl.a. ecstasy endnu ikke er kortlagt, hvorfor det endnu er umuligt at sige noget om langtidseffekten af et rekreativt forbrug.

Overskridelse

I analysen af overskridelsen identificeres en række af brugernes begrundelser for tage stoffer. Det drejer sig eksempelvis om at overskride grænser i form af ekstreme sanselige oplevelser. Disse oplevelser stimuleres i høj grad gennem musikkens repetitive elementer og klimaks; gennem den monotone længerevarende og fysisk krævende dans; fællesskabsfølelsen, farvestrålende vægdekorationer (back drops) f.eks. med buddhistiske motiver malet i flouriserende uv-farver (Sørensen 2003, 19-32). Desuden kan overskridelsen

befordres gennem brug af opkvikkende nævnte opkvikkende stoffer og i nogle tilfælde LSD, svampe mfl. En ung mand forklarer:

“Når jeg tager ecstasy er det for at slappe af og komme så tæt på musikniveaueu som muligt. Det er for at føle mig mere åben, se mere på folks øjne og forsøge at få et 'feed back' på den ene eller den anden måde. Hvis det er kokain eller speed eller sådan noget, så er det langt mere minima-listisk. Så er det som om, man virkelig går efter dansen og det at følge musikkens takt”
(Mand 26 år).

Den unge mand udvælger således forskellige stoffer afhængigt af, hvilken stemning han ønsker at komme i. Brugerne sammensætter stoffer med forskellige virkninger for at komponere et rusforløb. Det er karakteristisk, at de unge anvender opkvikkende stoffer ved festens start og indtil de beslutter sig for at afslutte festen. Når festen skal afsluttes anvendes sløvende stoffer f.eks. hash og benzodiazepiner. Her kommer kontrolaspektet igen ind, idet det er afgørende for de unge at kunne afslutte rusen, når de ønsker det for på den måde at bevare kontrollen over deres forbrug af stoffer.

Et andet aspekt i overskridelsen er risikotagningen. Ifølge de britiske forskere Martin Plant og Moira Plant (1992), så er spænding og risikotagning en central del af unges identitetsskabelse. Det gælder også for nogle af de rekreative stofbrugere, at de søger ekstreme rusvirkninger. En dealer forklarede eksempelvis, at der var utroligt godt salg i Mitsubishi pillerne efter, at medierne havde omtalt dem som dødsensfarlige. Han forklarer:

“Jamen, logikken blandt de unge var jo at hvis du kan dø af det, så kan du dælmå få skrald på” (Mand 30 år).

Eksemplet viser, at det som man ellers almindeligvis betragter som den ultimative advarsel mod

noget, nemlig at man kan dø af det, for nogle brugere er et kvalitetsstempel for at stoffet indeholder en ekstrem rusvirkning.

Overskridelsen finder også sted i forbindelse med at brugerne bevæger sig ind i et illegalt felt. Det er illegalt at handle med stoffer og at køre bil i stofpåvirket tilstand. Det er imidlertid normaliseret i visse danske ungdomsmiljøer at tage stoffer ligesom det er tilfældet i Storbritannien ifølge den britiske forsker Howard Parker (2001). Det synes i nogen grad også at være tilfældet med kørsel i stofpåvirket tilstand. En ung fyr på 22 år forklarer:

“Jamen, sådan noget som amfetamin, så kan man godt køre. Der holder man sig bare frisk og vågen”. (Mand 22 år)

Han og andre fremhæver det som en fordel ved de opkvikkende stoffer, at man ikke føler sig “tung i hovedet” som på alkohol. Her skal det indskydes, at de unge i høj grad lægger afstand til det, som de betegner som mainstream alkohol- og diskotekskulturen. Den beskrives som for-dummende, fedende og voldelig.

Rekreative stofbrugere ønsker at overskride tidsfornemmelsen eller mere præcist oplevelsen af træthed og fysisk udmattelse, når de er til fest. De ønsker at kunne være friske og glade og danse intenst i et eller flere døgn afhængigt af hvor længe festen varer. Til denne type af overskridelse anvendes især ecstasy, amfetamin og kokain, som alle er opkvikkende stoffer.

Tid

Overskridelsen af tidsfornemmelsen skal imidlertid være så meget under kontrol, at brugerne kan afslutte rusen, når de ønsker det. På den måde skal rusen kunne afgrænses tidsmæssigt. Forbruget afgrænses til weekender og fridage og adskilles i brugernes beskrivelser skarpt fra hverdagen, så det ikke går ud over arbejde og uddannelse mv. Ved at opretholde denne skelnen signalerer brugerne kontrol over forbruget af stoffer og de ne-

gative bivirkninger, som stofferne kan have. Det er i den sammenhæng centralt at fremhæve, at denne kontrol er reel og betydningsfuld for brugernes valg om at tage stoffer.

Festens varighed er imidlertid ikke altid så klart afgrænset, som det umiddelbart kan fremgå af brugernes forklaringer. Mange technofester afsluttes nemlig ofte af efterfester. Efterfester kan foregå privat hos venner eller bekendte, men kan også have karakter af større arrangementer på forskellige spillesteder. Det særlige ved efterfesterne er, at de ikke altid er en afslutning på en fest, men i nogle tilfælde fungerer som et intermezzo mellem to fester – som en opladningsfase før en ny fest. Men det er karakteristisk for efterfester, at de er et rum for afslapning fra den krævende dans og at musikken er lidt mere dæmpet, så det er lettere for deltagerne at tale sammen end ved festen, hvor det er næsten umuligt. For at vende tilbage til den skitserede problematik omkring den tidsmæssige afgrænsning citeres en ung kvinde på 21 år. Hun fortæller:

“Jeg blev fyret fra mit gamle arbejde på grund af, at jeg ikke lige var færdig med at feste. Jeg skulle møde klokken tre søndag eftermiddag og der stod jeg til efter-fest et eller andet sted og tænkte arh, hvis jeg kommer en time for sent - så går det nok. Da jeg så kiggede på uret igen var klokken ni om aftenen”. (Kvinde 21 år)

Den unge kvinde havde tydeligvis haft succes med at overskride tidsfornemmelsen og træthedsfølelsen dog i så ekstrem grad, at hun havde mistet kontrollen over sit forbrug af stoffer og var derude, hvor man kan tale om at grænsen til misbrug er meget tæt på - måske endda overskredet, idet hendes forbrug af stoffer kostede hende jobbet, fordi hun ikke fik afsluttet rusen og ikke mødte på arbejde. Den erfaring gav den unge kvinde en forskrækkelse. Hun har i dag et arbejde, som hun prioriterer i første række og tager kun stoffer i de weekender, hvor hun ikke skal arbejde. De fleste af de unge i undersøgelsen har tilsynelad-

ende ikke problemer med at opretholde et rekreativt forbrug af stoffer, der ikke belaster deres arbejdsliv eller uddannelse. Mange af de unge er meget bevidste om, at deres forbrug af stoffer er en midlertidig fase i deres liv. Tidsmæssigt skal forbruget for de flestes vedkommende afsluttes, når de får et mere permanent parforhold og/ eller evt. får børn. Denne opfattelse af midlertidighed har betydning i forhold til brugernes valg om ikke at fortælle forældrene om deres forbrug af stoffer. Brugere forklarer, at der ikke er nogen grund til at forældrene skal bekymre sig om deres forbrug, når de har kontrol over forbruget og kan stoppe med at tage stofferne igen, når de vil.

Tillid

Tillid er et centralt begreb i analysen af brugernes selvopfattelse. Tillid er tæt forbundet med risiko, fordi tillid er en måde at håndtere fremtidens usikkerhed på. Fælles for tillid og risiko er desuden, at de begge forholder sig til fremtiden. I modsætning til risiko bidrager tillid til at reducere den sociale kompleksitet, som vi lever i (Luhmann, 1999).

Det handler blandt andet om at have tillid til egne og andres evner til at bevare kontrollen over mængden af stoffer der indtages, hvornår og med hvem. Derudover er tillid til de dealere, som man køber stofferne af central. Brugere forklarer, at de foretrækker at købe stoffer af dealere, som de kender. På den måde bliver dealerne garanteret for at stoffernes kvalitet er i orden. Dealere ved imidlertid ikke meget om stoffernes præcise indhold og kvalitet og på den baggrund er det ikke sandsynligt, at det er praktisk muligt at kontrollere stoffernes virkning. Den personlige tillidsrelation mellem brugere og dealere er afgørende for brugernes følelse af kontrol og dermed for deres forbrug af stoffer. Tilliden er i en vis forstand en fiktiv kontrolmekanisme, der dog i de enkelte situationer bliver et faktum og får reelle konsekvenser, fordi tilliden til dealere i brugernes opfattelse er den bedste mulighed for at navigere i forhold til usikkerheden omkring stof-

fernes kvalitet. Tilliden er baseret på erfaringer i det konkrete tilfælde på brugernes egne og deres bekendtes positive erfaringer med stoffer fra netop den dealer. Det er ikke specifikt for stofbrugere at udvise tillid, men tillid er en grundlæggende mekanisme i al socialt liv (Luhmann, 1999). Det interessante er derfor (som beskrevet), hvordan stofbrugere i praksis anvender tillid i deres risikohåndtering.

Unge risikovurdering og følelse af kontrol

Det de unge vil opnå ved at tage stoffer er en overskridelse af tidsfølelsen; en overskridelse af normaltilstanden, så de får mulighed for maksimal indlevelse i musikken og i særlige trance-lignende tilstande. Det er imidlertid centralt for de unge i undersøgelsen, at de føler, at de har kontrol over overskridelsen, som de forklarer, at de kan afslutte, når de ønsker det. I nogle situationer bliver overskridelsen imidlertid så ekstrem, at de unge mister kontrollen og dømmekraften og f.eks. kører bil i stofpåvirket tilstand eller mister tidsfølelsen, så de ikke kommer tilbage til hverdagens rutiner i tide.

Den tidsmæssige afgrænsning af forbruget er imidlertid meget central i de rekreative stofbrugeres fortællinger om stoffer. Den tidsmæssige afgrænsning udgør nemlig en væsentlig legitimering af deres forbrug af stoffer, som for de flestes vedkommende er afgrænset til weekender og fridage, så det ikke kolliderer med hverdagens forpligtelser. Det er afgørende for rekreative stofbrugere at adskille sig fra narkomaner og andre misbrugere, der har et dagligt forbrug af stoffer og alkohol som de ikke selv er i stand til at sætte grænser for. Ligeledes er det karakteristisk for rekreative stofbrugere at deres forbrug af stoffer knytter sig til bestemte sociale fællesskaber f.eks. technoarrangementer og efterfester, hvor musikken er i centrum. Det står i kontrast til et misbrug som ofte vil være karakteriseret af at alkohol eller stoffer i stigende grad indtager en central rolle i misbrugerens ofte ensomme tilværelse.

Gennem denne type af risikoforskydninger – hvor risikoen projiceres over på f.eks. narkomaner bekræfter rekreative stofbrugere hinanden i, at de har relativt mere kontrol end misbrugere. I den forstand er risikoforskydningen medvirkende til at opretholde rekreative stofbrugeres følelse af kontrol og af at deres forbrug er langt mindre risikabelt end misbrugernes. På et mere overordnet plan handler unges fortællinger om deres identifikation med en bestemt musikkultur, deres forbrug af stoffer og deres afstandtagen fra stofmisbrugere handler om identitet.

Ungdom og identitet

Unge risikotagning er nært knyttet til de identitetsskabende processer, der er karakteristiske for ungdomslivet og de faser hvor unge løsriver sig fra deres forældre og søger at skabe sig en selvstændig identitet (Plant og Plant, 1992). I den sammenhæng er det af central betydning, hvilke fællesskaber de unge indgår i, idet der i ungdomsfællesskaber udvikles særlige normer for adfærd herunder også for, hvilke typer af risikotagning der er socialt acceptable i bestemte miljøer. Nogle unge vil være i fællesskaber, hvor man søger udfordringer gennem f.eks. bjergklatring på nøgne klippevægge, som også er risikofyldt og meget grænseoverskridende. I den sammenhæng vil det give status at være en dygtig klatrer, der kan forcere de stejleste klipper - måske endda uden sikkerhedsline. Mens det i technomiljøet giver status at være en dygtig danser, at have et indgående kendskab til den nyeste musik eller for nogles vedkommende at turde tage chancen og eksperimentere med stoffer. Pointen er, at de fællesskaber som de unge deltager i, får afgørende betydning for unges risikoadfærd og påvirker, hvilke risici de vælger at løbe i deres søgen efter at skabe en selvstændig identitet.

Risiko

Risikotagningen er en naturlig del af ungdomslivet og i den forstand for de flestes vedkommende

også en midlertidig fase i deres liv på vejen frem mod en mere etableret voksentilværelse. Forbruget af stoffer er for de fleste af de unges vedkommende en del af denne midlertidige grænseoverskridende og identitetssøgende fase. Det betyder ikke, at der ikke opstår problemer for nogle af de unge og det er ikke særligt velbelyst om der er særlige fællestræk mellem de unge, der udvikler et afhængighedsforhold af stofferne?

De unge rekreative stofbrugere lægger (som nævnt) afstand til misbrugere bl.a. narkomanen, der sidder med nålen i armen og som i deres øjne for længst har mistet kontrollen over sit forbrug af stoffer. Udover at tegne et modbillede til deres eget forbrug af stoffer projicerer de rekreative stofbrugere også risikoen over på misbrugerne, som de betegner som mere risikotagende end de selv er. Gennem denne forskydning af risikoen opnår de rekreative stofbrugere en følelse af at være i forholdsvis bedre kontrol end misbrugeren (Joffe 1999). Endelig er der en sidste identitetsafgrænsning, som også er meget karakteristisk for rekreative stofbrugere. De tager i høj grad afstand fra det de betegner som mainstream alkohol og diskotekskulturen, som de karakteriserer som fordømmende, ureflekteret og voldelig. I modsætning hertil fremhæver de at technomiljøet er karakteriseret ved en ikke-voldelig atmosfære og et reflekteret musikvalg og rusmiddelvalg. Kort sagt et mere kompliceret og reflekteret identitetsvalg.

Hvordan kan viden om rekreativ stofbrug anvendes i praksis?

I det ovenstående er unges særlige erfaringsbaserede viden om stoffer og risikohåndtering beskrevet. Beskrivelsen indeholder information om de værdier og normer og den viden, som unge rekreative stofbrugere træffer deres valg om at tage stoffer på baggrund af. Dermed indeholder beskrivelsen vigtig viden om de unge, der er målgruppen for forskellige kampagner og oplysningstiltag på rusmiddelområdet. Det stigende forbrug af illegale stoffer – trods forskellige op-

lysningstiltag - viser, at disse unge rekreative stofbrugere ikke følger det medicinske ekspert-systems anbefalinger og myndighedernes forbud. De unge rekreative stofbrugere er vanskelige at påvirke med budskaber om risikoen ved at tage stoffer. Derfor kan viden om målgruppens særlige risikohåndtering måske være medvirkende til at danne grundlag for en mere konstruktiv risikokommunikation fra myndighederne til de unge og måske kan denne viden bidrage til at skabe mulighed for en mere dialogisk risikokommunikation (Breck 2001). En risikokommunikation der tager afsæt i de unges egne erfaringer og skaber en dialog om både de positive og negative virkninger stofferne har.

Johanne Korsdal Sørensen, Socialantropolog, er Forskningsassistent ved Center for Rusmiddelforskning.

Litteraturliste

Breck, Thomas (2001) *Dialog om det usikre – nye veje i risikokommunikation*. Viborg: Akademisk Forlag A/S.

Decorte, Tom (2001). Drug users' perceptions of 'controlled' and 'uncontrolled' use. *International Journal of Drug Policy*. Volume 12, Nr. 4: 297-320.

Joffe, Héléne (1999). *Risk and The Other*. Cambridge: Cambridge University Press.

Luhmann, Niklas (1999). *Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Parker, Howard, Fiona Measham og Judith Aldridge (2001) [1998]. *Illegal Leisure. The normalisation of adolescent recreational drug use*. New York: Routledge.

Plant, Martin og Moira (1992). *Risk-takers. Alcohol, drugs, sex and youth*. London. Routledge.

Rindom, Henrik (2001). *Rusmidlernes Biologi – om hjernen, sprut og stoffer*: København: Sundhedsstyrelsens publikationer.

Sørensen, Johanne Korsdal (2003). *Unge rekreative stofbrug og risikovurdering*. Århus: Center for Rusmiddelforskning.

Alkohol skaber kontakten i byens natteliv

Af Michael Voss

Når man taler om unge og alkohol har man en tendens til at fokusere på karakteren og hyppigheden af de unges forbrug. Men der er en anden side, der er vigtig at få med i billedet af de unges alkoholforbrug – nemlig, hvorfor de unge drikker og hvilke sociale sammenhænge drikkeriet indgår i. Det er emnet for Michael Voss' artikel. I artiklen beskrives, hvorledes alkohol indgår som en central komponent i en gymnasieklasses sociale liv.

Livet leves om natten og fortælles om dagen. Og alkohol er forudsætningen for det rigtige natteliv. Alkoholen er hovedingrediensen i gruppens fælles opvarmning, inden man begiver sig ud i byen, og den er redskabet til lirke det personlige panser op og få tungen på gled, så man kan kontakte og kommunikere med fremmede – og opnå det ultimative mål med nattelivet: at score. Det er det billede, som Ida Ebbesen og Niels Ulrik Sørensen (IE/NUS) tegner af københavnske gymnasieelever i deres historiespeciale fra RUC, 1997: "Det æstetiserede selv – identitet og køn blandt unge i samtidens massekultur".

Beretningen om de københavnske gymnasieelever er baseret på gruppe- og individuelle interviews. Hovedparten af eleverne fra en 3.G klasse har deltaget, og specialeforfatterne har udvalgt fire af dem som hovedpersoner i fortællingen i specialets kapitel "De unges deltagelse i nattelivet". De fire hovedpersoner, Sofie, Nanna, Sune og Nis var mellem 17 og 19 år, da de blev interviewet.

Ida Holten Ebbesen, cand. mag. i historie og kommunikation, arbejder i dag som journalist. Niels Ulrik Sørensen er i dag PhD-studerende, tilknyttet Center for Ungdomsforskning, RUC.

Fester som forberedelse

For de fire hovedpersoner – og for de fleste i klassen - er fester ikke bare en aktivitet, der foregår på visse af ugens aftener. Det er den vigtigste fælles aktivitet uden for skoletiden, og festerne sætter også dagsordenen for samværet i skolen. Med specialets ord er nattelivet "det altdominerende centrum for klassens opmærksomhed i det daglige."

Frem til kort før det tidspunkt, hvor interviewene blev gennemført, var det de private fester, ofte klassefesterne, som fredag og lørdag aften blev brugt til. Men omkring afslutningen af 2.G

og begyndelsen af 3.G flytter interessen sig hen imod byens natteliv.

De unge lægger selv op til, at klassefesterne har været en slags forberedelse på det virkelige ungdomsliv i byen: "For ungdomslivet har tilsyneladende sin adfærd og sine omgangsformer, som de vordende unge skal lære. Allerede klassefesterne i folkeskolen opleves af mange som en del af en nødvendig udviklingsproces, før de er klar til at træde ud i det natlige liv i byens ungdommelige rum," skriver IE/NUS.

Private fester

Nogle af de unge foretrækker stadig de private fester. Sune fortæller således: "Jamen i 9. klasse gik jeg kun til fester, der var med klassen eller lige i nærheden og sådan noget. (...) Jo ældre man bliver, jo mere får man lyst til at gå til fester og holde fest også." De to kvindelige hovedpersoner, Sofie og Nanna, har for længst valgt de private fester fra og går i byen fredag og lørdag og gerne oftere.

Med enkelte undtagelser i klassen er det fælles for de unge, at de opbygger deres identitet som individer og som unge gennem deltagelsen i byens natteliv: "I hvert fald fremstår nattelivet som et fixpunkt for de unges fortællinger om deres tilværelse, som den udfolder sig i disse år. Og nattelivet giver tilsyneladende oplevelser nok til, at dets betydning bevæger sig ud over byens natlige arena og langt ind i de unges hverdag," skriver IE/NUS.

Alkohol-opvarmning

Inden de unge tager i byen for at feste, skal der varmes op. Det er en fast del af mønstret, at de mødes i mindre grupper hos en af deltagerne, først og fremmest for at drikke.

IE/NUS forklarer det således: "Opvarmningen har næsten karakter af rituelle begivenheder, der tilsyneladende skaber en overgang fra de unges dagligdag i de velkendte og forudsigelige rammer til nattens møde med byens ukendte

menneskemasser."

I Sunes mund lyder det således: "Så drikker vi, og vi har jo alle mulige øl-lege, og bare snakker." Bo er mere kortfattet: "Druk og druk", og Sofie forklarer: "Jeg kan bedst lide at være fuld, når jeg tager i byen. Jeg synes ikke, det er skægt, når jeg er ædru."

Alkohol åbner op

For de unge er alkoholen en nødvendig forudsætning for at være i stand til indgå i nattelivet og agere, som de selv og andre forventer, de agerer. Først og fremmest gør beruselsen dem i stand til at åbne sig op og komme i kontakt med fremmede.

Nanna forklarer det således: "Jeg har så mange hævninger. Og lige så snart jeg står og er ædru, så kan jeg ikke finde ud af at tale... at have en ordentlig samtale med et andet menneske, som jeg ikke kender, eller som jeg ikke kender skidegodt. Og hvis jeg har fået lidt at drikke, så, jamen der er ikke den ting, jeg ikke ved, altså, hold da op, og jeg er simpelthen så god til at tale med folk."

De to specialeforfattere opsummerer de unges udsagn om dette således: "Dagligdagens vane med at lægge afstand til fremmede, at lukke af overfor de anonyme ansigter på gaden, optræder i nattelivets kontekst som hæmning, som en manglende evne til at kommunikere på byens præmisser. Her er det normen, at de unge mødes og trodser fremmedheden. Alkoholen giver dem styrken til at slække på dagligdagens krav om tryk og genkendelighed.

Gruppe-tryk

Men opvarmningen og den fælles druk er også med til at opbygge en fælles atmosfære, inden man går i byen. Her kan man bl.a. forberede sig på at åbne op over for fremmede ved åbne op over for vennerne. "Fordi så kommer man ligesom lidt ind på folk, og så er det ikke sådan noget... altså så er man ikke sådan et stykke fra hinanden, men

så er man *her*, og så kan man have det sjovere sammen. Fordi så kan man finde ud af at være lidt mere... sig selv over for dem,” siger Nanna. Opvarmningsfællesskabet bæres med ud i byen, hvor de unge som regel følges ad i grupper, der helst skal være forholdsvis store. To-tre venner er ikke nok.

Gruppen danner en tryk basis. Nis beskriver det således: “Altså, der sidder hele tiden nogen. Man behøver ikke gå rundt sådan ’hvor er der nogen, jeg kan snakke med’, eller føle sig alene eller sådan noget. Dér, der er det bare op at hente øl, og så ved man, at der sidder nogen dernede og holder et eller andet område, hvor man kan have sin base, og så kan man gå ud og danse, og... Det er ret fedt.”

Et overfladisk spil

Men de unge isolerer sig ikke i gruppetrygheden. Det er herfra, at de - hver for sig, rustet og løsnet af alkohol - kan vove sig ud og møde de fremmede.

Mødet med andre hidtil ukendte mennesker holder sig normalt til de helt overfladiske relationer, som Nis beskriver som “sådan noget rigtigt fuldemandssnak”. Nanna går dog indimellem videre: “Jeg synes, det er meget skægt, hvis man møder sådan et fremmed menneske og bare stå og udspørge folk, altså spørge om enormt personlige ting.”

Men også for Nanna er det et overfladisk spil, der ikke har til formål at lære den anden at kende og fastholde en forbindelse, og IE/NUS konkluderer: “Omgangsformen i byen synes ikke i sig selv at invitere til samtaler blandt de fremmede og endnu mindre til længere bekendtskaber. Udviklingen af egentlige venskaber er således en sjældenhed.”

Scoring som mål

Fører samtalen med de fremmede ikke til nære venskaber, så er den til gengæld vejen til seksuelle relationer. Med hjælp af alkoholen har de unge

drukket sig mod til at bryde fremmedheden og indlede den kontakt, der stort set kun handler om det modsatte køn, og hvis dagsorden konstant er forsøget på at score.

Der skal etableres seksuelle relationer, men de skal være flygtige og uforpligtende. “Det er lige som om, at når man scorer, så har man opnået sit mål. Det er lige som om, det er lige så meget et spil, fordi hvis du scorer, så er du ikke ude på måske at få et forhold eller et eller andet,” siger Sune.

IE/NUS skriver: “Det er selve det at nå målet, at overskride grænsen fra den potentielle til den realiserede scoring, der fremstår som det centrale. Et eventuelt videre forløb er ikke relevant for dette spil.”

De forklarer også: “De ser den seksuelle relation som byturens optimale realisering, men den manifesterer sig samtidig som et egentligt krav, en norm, der er determinerende for kommunikationen mellem de unge, og som de ikke kan undslippe. Scoring er og bliver tilsyneladende det højeste mål i byens natlige ungdomssfære.”

Identitet via genoplevelse

Når scoring er målet, er det logisk, at det også er den succesfulde scoring, der giver prestige i klassen. Sune har erfaret det således: “De kunne godt finde på at sige ’godt gået’. Det er ligesom om, at så får man på en eller anden måde respekt eller sådan noget lignende.” Og Nanna beskriver selv drivkraften i periode, hvor hun har været sammen med mange fyre, som et forsøg på selvbekræftelse som kompensation for ringe selvtillid.

Under alle omstændigheder er weekendens natteliv hovedtemaet for samtale og samvær i skolen den følgende uge.

“For både pigerne og drengene synes det at være en - velkommen - selvfølge, at den, der har afsløret en seksuel oplevelse, er sikret en position som klassens midtpunkt langt ind i ugen,” skriver IE/NUS.

Gennem den fælles “narration” får byen en betydning for den enkeltes identitet. Specialforfatterne

mener lige frem, at weekendens seksuelle oplevelser først for alvor får deres betydning for den enkeltes selvopfattelse gennem den fælles genoplevelse sammen med venner og kammerater i klassen bagefter. Den fælles tolkningsproces er afgørende for de unges oplevelser i byen, og omvendt er klassesamværet i høj grad defineret af disse oplevelser.

Afrunding

Opsummerende om nattelivet, om de seksuelle relationers bidrag til de unges selvværd og om alkoholens rolle skriver IE/NUS:

“De har i løbet af deres tidlige pubertetsår måttet gennemgå et forløb, hvor de har lært kunsten at feste og indtage alkohol, mens de ventede på,

at de blev gamle nok til at kunne gå rigtigt i byen. Deltagelse i byturene udgør altså kulminationen på dette forløb, den udgør en demonstration af, at de unge har forladt deres tilknytning til barndommens trygge rammer. De har fået styrke og selvtillid til at konfrontere massen af fremmede – en styrke, som de unge cementerer i opvarmningens fællesskab, hvor alkoholen giver yderligere mod til at tage skridtet ud blandt byens andre unge anonyme ansigter. Kulminationen på de unges udvikling kan imidlertid skærpes yderligere. (...) Deltagelse i det seksuelle spil synes tillige at være en nødvendighed...”

Michael Voss er freelancejournalist og skriver jævnligt i *Ungdomsforskning*

Rusmidler i provinsen

Af Niels-Henrik M. Hansen

Holbæk, en middelstor provinsby omkring en times kørsel fra København, ligner på mange områder den typiske danske provinsby. Hvordan forholder det sig med brugen af rusmidler blandt byens unge? Det vil denne artikel se nærmere på. Artiklen vil bl.a. diskutere, hvornår de unge begynder at drikke alkohol, hvad de foretrækker at drikke og endelig se på relationen mellem rygning, alkohol og andre rusmidler.

Artiklens fokus vil indirekte tage sit afsæt i debatten om unges debutalder mht. alkohol – herunder også spørgsmålet om de såkaldte alkoholsodavands rolle i dette, samt i hvor stor udstrækning alkohol og rygning kan siges at være risikofaktorer i forhold til et evt. forbrug af stoffer.

Det datamæssige udgangspunkt er en kvantitativ undersøgelse, hvor 938 af Holbæk Kommunes unge mellem 13 og 19 år deltog. Det svarer omtrent til en tredjedel af byens unge i denne målgruppe, og udgør således et solidt udgangspunkt. Tallene er indsamlet i efteråret 2002 som et led i en større undersøgelse af Holbæk Kommunes unge (se Hansen 2003).

Ses der generelt på danske unge – så kan det konstateres, at de har europæisk rekord i indtagelse af alkohol. De unges forbrug står dog ikke alene - hver dansker – ung som gammel – drikker i gennemsnit 9,5 liter rent alkohol om året (1999). Det er væsentligt mere end de lande vi som regel ynder at sammenligne os med. F.eks. er det tilsvarende alkoholforbrug i Norge og Sverige på henholdsvis 4,4 og 4,9 liter rent alkohol om året. Internationale undersøgelser (ESPAD 99) viser, at danske unge drikker *mere* og *oftere* end unge i andre lande.

En anden og tilknyttet problemstilling er spørgsmålet om, hvornår og hvorledes de unge begynder deres forbrug af rusmidler. Fra offentlig side er der en aldersbegrænsning på 15 år for at kunne købe alkohol i butikker og 18 år for at kunne købe alkohol på offentlige beværtninger. Samtidigt indgår forbruget af alkohol i et netværk af andre faktorer, som medvirker til at determinere følgerne af alkoholforbruget og følgelig også hvor meget, der er for meget. Indgangsvinklen er imidlertid, at en tidlig alkoholdebut kan forøge risikoen på kort sigt for ulykker og forskellige behandlingskrævende skader, og på langt sigt for et alvorligt storforbrug. Essensen er indirekte, at et tidligt og stort alkoholforbrug både har følger nu og senere – og tit suppleres med andre rusmidler.

Et tredje element, som gør sig gældende i forbindelse med alkohol, er en tendens blandt de unge til at overrapportere forbruget af alkohol. Dette sker ud fra en antagelse blandt de unge om at indtag af alkohol kan forbindes med social status og succes. I Ringstedprojektet¹ (Balvig, Holmberg og Sørensen 2002) konstateres det, at både omgivelserne og de unge selv overdriver deres forbrug – hvilket igen medvirker til at øge de unges forbrug, fordi de tror de skal drikke mere for at være på linie med andre unge.

De unges forbrug

Med dette in mente kan det konstateres, at omkring ¼ af de unge mellem 13 og 19 år oplyser, at de drikker alkohol. Der er ikke nævneværdig forskel på andelen af drenge og piger, som drikker alkohol. Blandt de 13-årige drikker 25% alkohol – det stiger til 96% hos de 17-årige. Den væsentligste stigning sker mellem 13 og 15 års alderen. Udviklingen er skitseret i figur 1.

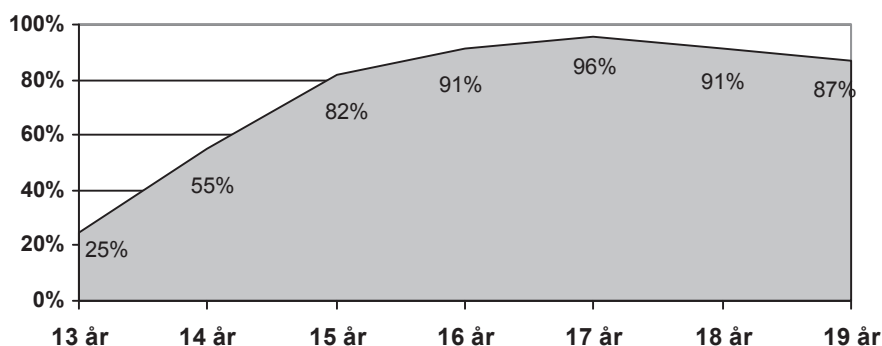
For hovedparten af Holbæks ungdom indgår

alkohol således tilsyneladende som en naturlig del af livet fra en ret tidlig alder, hvilket ikke er overraskende set i lyset af de indledende bemærkninger – spørgsmålet er måske snarere, hvor meget der drikkes og hvor ofte der drikkes.

Blandt de 13-årige har 70% ikke været beruset den sidste måned, og yderligere 22% har været beruset en til to gange. Hos de 19-årige er det kun 20%, som ikke har været beruset den forgangne måned. Hovedparten af de 19-årige har været beruset 1 til 2 gange, og 69% har været beruset 1 til 4 gange – man bliver med andre ord ca. beruset omtrent hver weekend. Det store skred sker ved 15 års alderen.

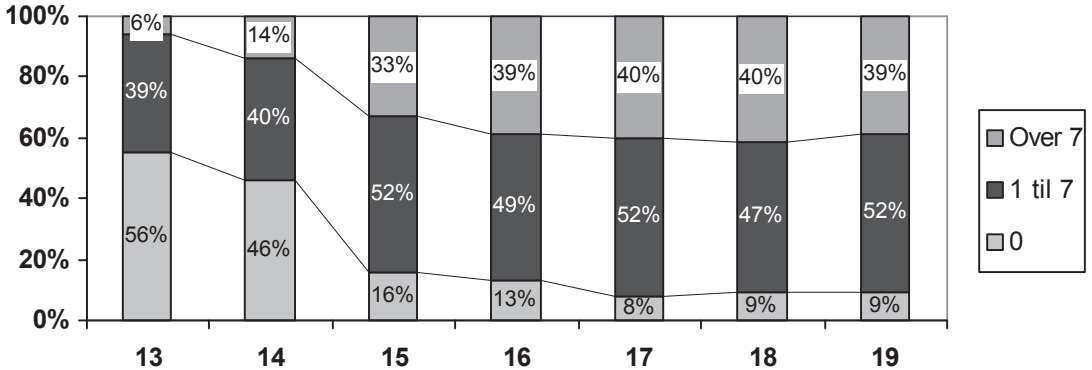
Figur 2 (side 36) viser forbruget af alkohol fordelt på alderen. Blandt de 13- og 14-årige drikker hovedparten ikke noget alkohol i løbet af en typisk uge – og dem der drikker indtager 1 til 7 genstande. Ved de 15-årige falder andelen af dem som ikke drikker i løbet af en ordinær uge drastisk. Andelen af personer som drikker over syv genstande om ugen øges samtidigt betragteligt – blandt de 16-19-årige har ca. 40% et

Figur 1. Andel af unge, der drikker alkohol, fordelt på alder.

¹ I Ringstedprojektet sættes der spot på de unges forbrug af rusmidler i Ringsted. Projektet søger at fastlægge om en indsats overfor dette kan reducere forbruget.

Figur 2. Forbruget af alkohol, fordelt på alder. Tre kategorier - intet forbrug, mellem 1 og 7 genstande, over 7 genstande om ugen. Fordelinger vist for alle (fordelinger normaliseret til 100%)

forbrug på over 7 genstande om ugen. Kønsmæssigt kan det konstateres, at pigerne generelt drikker mindre, typisk 1-7 genstande om ugen, hvor mændene har et større forbrug.

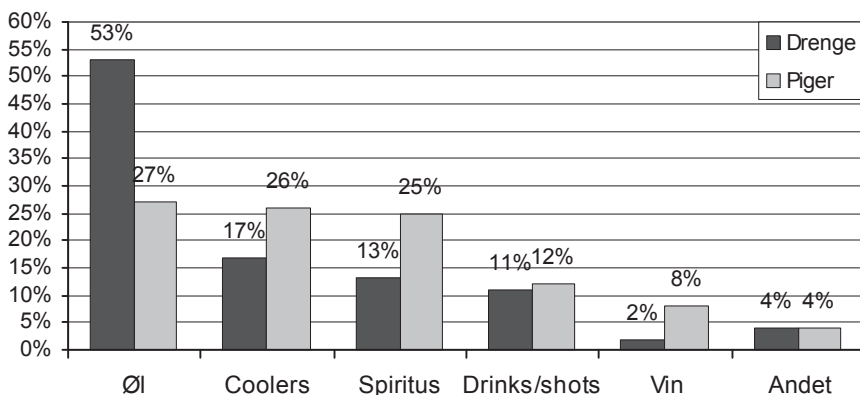
De unge under 15 år drikker alkohol, men der tegner sig et billede af, at det i den alder trods alt ikke er noget dagligdags. De deler måske et glas rødvin med forældrene eller en enkelt øl med vennerne – det er først omkring 15 års alderen at alkohol bliver indtaget i væsentlige mængder og med en hyppighed som peger på, at det sker stor

set hver eller hver anden weekend.

Hvad drikkes der?

Hvad drikker de så, når der festes? Topscoreren for begge køn er øl. Øl er dog primært drengenes favoritdrik, hvor pigerne i næsten lige så høj grad foretrækker de såkaldte “coolers”, som er spiritus blandet op med sodavand. 26% af pigerne foretrækker coolers, hvor 27% helst vil drikke øl. Pigerens tredje favorit er spiritus, som 24% fore-

Figur 3. Hvad drikker de unge. Fordelt på køn.

trækker. Kun 13% af drengene foretrækker dette. Pigerne drikker også mere vin end drengene – vin er dog ikke voldsomt populært set i forhold til de andre alkoholtyper.

Et væsentlig aspekt er her, at coolerne er langt mere udbredte blandt de helt unge. Specificeres analysen viser det sig, at coolerne er den foretrukne drik blandt de 13- og 14-årige, hvor næsten dobbelt så mange foretrækker coolers i forhold til øl, som ellers er den generelle topscorer. Blandt de 13-årige er det 45% som oftest drikker coolers, når de drikker alkohol. Til sammenligning er det kun 9% af de 18- og 19-årige som foretrækker coolers.

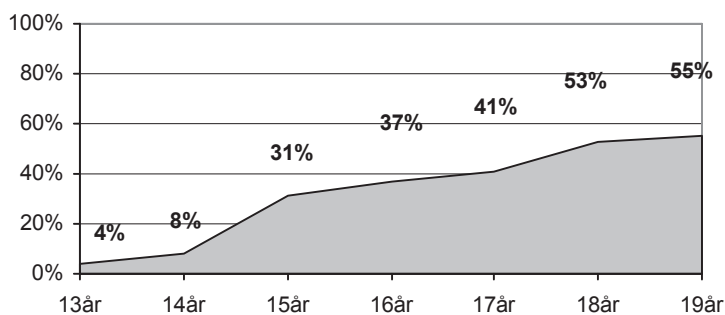
at det er i orden, at unge under femten år drikker alkohol². Drengene er mere tilbøjelige til at have et hyppigere og større forbrug end pigerne.

Illegale rusmidler

Ses der på de unge i almindelighed viser undersøgelser fra Statens Institut for Folkesundhed og Sundhedsstyrelsen (2001), at 30% af de unge mellem 16 og 24 år har prøvet hash, som er det absolut mest udbredte illegale stof blandt de unge. Andre populære stoffer er amfetamin (8%) og kokain (3%).

I Holbæk har 47% af de unge i undersøgelsen

Figur 4. Andelen af unge som har prøvet stoffer. Fordelt på alder.

Konklusionen er samlet set, at der sker en ændring i forholdet til alkohol i 15 års alderen. En del af de 13 og 14-årige drikker i nogen grad også alkohol, men det fremstår mere som en sjælden affære – noget der sker i forbindelse med særlige begivenheder – end en dagligdags ting. Der er tilsyneladende en accept fra omgivelserne og de unge selv, at indtagelsen af alkohol fra 15 års alderen er acceptabel. Denne accept af at man skal være fyldt 15 år for at drikke alkohol afspejles også generelt af de unge selv - 57% mener ikke,

fået tilbudt stoffer. Flere drenge (54%) har fået tilbudt stoffer end piger (42%). Ses der på udviklingen over alder er det karakteristisk, at der tilsyneladende igen sker en væsentlig stigning i andelen, der har fået tilbudt stoffer i 15-års alderen. Blandt de 13-årige er det de færreste som har fået tilbud om narkotiske stoffer. Dette ændres dog hurtigt, jo ældre den unge er. Allerede i 15 års alderen er det over halvdelen af de unge, som har modtaget et tilbud om narkotiske stoffer. I 19 års alderen er andelen over 2/3. Gennemgående gav

² Dog er dem under femten år, uenige i den generelle konsensus. 65% af de 13- og 14-årige synes, at det er acceptabelt at unge i deres aldersgruppe drikker alkohol.

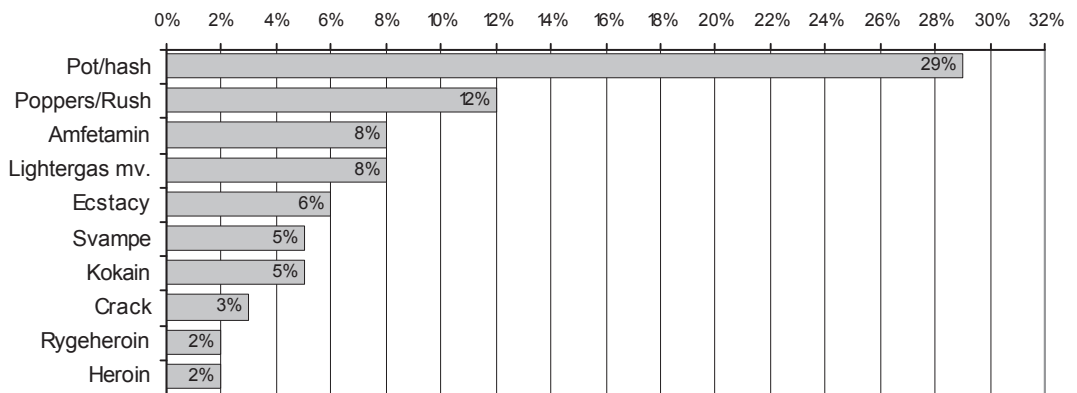
de unge udtryk for at stofferne var en del af hverdagsbilledet i byen – og noget de mødte overalt.

Overordnet set har 29% af de unge i Holbæk prøvet eller tager stoffer. Der er ikke signifikant forskel på drenge og piger – alderen er den vigtigste faktor, som den nedenstående figur viser.

Det er meget få af de helt unge – 13- og 14-årige – som har stiftet bekendtskab med stoffer. En væsentlig del af de unge prøver stoffer omkring 15 års alderen, som igen fremstår som en væsentlig skillelinie. Andelen stiger dog pænt i resten af aldersintervallet, og over halvdelen af de 18- og 19-årige har stiftet bekendtskab med stoffer. Det mest populære stof blandt Holbæks unge er cannabis (hash/pot), som 29% har indtaget.

bruger stoffer en til flere gange om måneden. Ses der på forbrugsmønstrene fordelt på alder sker der en ændring i 15 års alderen, hvor 8% af de unge begynder at tage stoffer omkring en gang om måneden. Dette tal stiger til 13% af de 18-årige³. Der tegner sig et billede af, at den store del af misbrugerne i Holbæk kan betegnes som weekendmisbrugere, hvor de en til to gange om måneden tager narkotiske stimulanser – hovedsageligt hash og i mindre udstrækning poppers/rush – formentlig i forbindelse med alkohol og sammen med vennerne. De unge peger selv på at stofferne er tilgængelig overalt i byen – selv foran ungdomsskolen kan man skaffe stoffer. Langt de fleste af brugerne køber dog stofferne igennem venner og

Figur 5. Andel som har prøvet forskellige narkotiske substanser. Opstillet i rangorden.

Der er således et pænt udvalg af stoffer repræsenteret blandt Holbæks unge med hash som den suveræne topscorer. Brugen af stoffer er med andre ord ganske udbredt blandt byens unge. De fleste har haft det inde på livet – ved at få tilbud om at prøve eller købe stoffer – og mange vælger at prøve det. Det er forholdsvis få som bruger stoffer ofte – 5% af Holbæks unge angiver at de bruger stoffer hver weekend eller hyppigere. Hovedparten (16%)

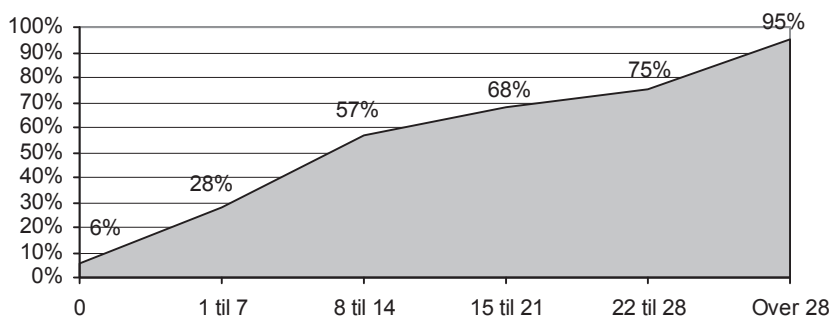
bekendte. Det vigtigste er tilsyneladende den unges omgangskreds. Det peger på, at indgår den unge i et miljø med let adgang til stoffer øger det risikoen for at vedkommende faktisk bruger dem.

Relationen mellem rygning, legale og illegale rusmidler

Blandt dem, der drikker alkohol, har 39% også

³ Disse tal skal dog læses med varsomhed, da der trods alt er forholdsvis få brugere af stoffer, og derfor kan tallene let ændres

Figur 6. Andelen som har prøvet stoffer sat i forhold til antallet af indtagne genstande om ugen.

prøvet stoffer, hvor tallet hos de afholdende er 1%. Den næste figur viser det samme forhold – her blot set i forhold til, hvor meget de unge drikker om ugen.

Figur 6 viser at de unge med et stort alkoholforbrug også i stor grad misbruger ulovlige stimulanser. Blandt dem med et stort alkoholforbrug misbruger langt over halvdelen også illegale stoffer. Sammenhængen gør sig gældende for såvel drenge og piger – dog skal man huske på, at pigerne generelt drikker mindre end drengene.

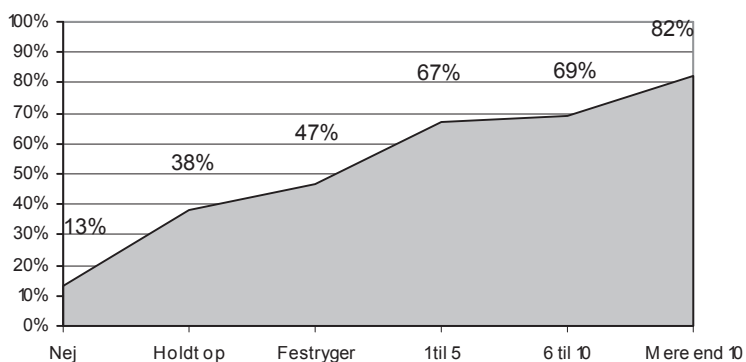
Det samme mønster kan genfindes i forhold til rygning. Generelt ryger 19% af deltagerne i undersøgelsen dagligt – hertil skal der lægges 10% som betegner sig selv som festrygere. Der

er en overvægt af kvinder blandt de daglige rygere (21% vs. 17% af drengene), mens der ikke er kønsmæssig forskel blandt festrygerne.

Der er en meget klar sammenhæng mellem rygning og stofmisbrug. Blandt ikke-rygerne er det kun 13% som har prøvet stoffer, hvor dette tal stiger voldsomt ved et voksende cigaretforbrug. Rygning er med andre ord en risikofaktor set i relation til misbrug af illegale substanser. Desto større forbrug af cigaretter, jo større risiko for at den unge også misbruger illegale stimulanser.

Alder er på mange måder den faktor, som ligger bag sammenhængen mellem forbruget af alkohol og stoffer. En anden risikofaktor er rygning. Unge rygere – uanset om de er festrygere,

Figur 7. Andelen af rygere/ikke-rygere som har prøvet eller taget stoffer.

daglige rygere eller er holdt op - bruger i større grad end ikke-rygere stoffer. Rygning er i det perspektiv en risikofaktor i forhold til forbruget af rusmidler (rygere er simpelthen mere tilbøjelige til at bruge flere rusmidler).

15 år og voksen?

Der er ingen tvivl om, at skulle man have nogle illusioner om at unge i provinsen skulle have et mindre forbrug af alkohol og stoffer end f.eks. i København, er de forkerte. Holbæks unge har på mange områder et forbrug, der afspejler de generelle tendenser i det danske samfund. Danskerne drikker generelt meget og det gælder således også de unge. Mange unge har et betydeligt forbrug af alkohol og mange har stiftet bekendtskab med stoffer.

Resultaterne fra Holbæk peger på at debutalderen mht. alkohol sker ganske tidligt, men at det for alvor er blandt de 14 og 15-årige at forbruget bliver udbredt. Samtidigt sker introduktionen til alkohol for en stor dels vedkommende igennem de såkaldte "coolers". Det indikerer, at den øgede tilgængelighed af denne type alkohol på det danske marked kan medvirke til at flere unge begynder at drikke alkohol i en tidligere alder.

Det øger samtidigt risikoen for at flere unge

introduceres til og bruger stoffer i en tidlig alder. Tallene peger på, at alkohol fungerer som en adgangsvej til et forbrug af stoffer, og at et større forbrug af alkohol markant øger risikoen for et forbrug af illegale rusmidler.

Rygning fremstår samtidig som yderligere en risikofaktor i forhold til alkohol og stoffer. De unge, der ryger bruger i større udstrækning stoffer og drikker generelt mere.

Niels Henrik M. Hansen, Cand.scient.soc., er forskningsassistent ved Center for Ungdomsforskning

Litteraturliste

Balvig, Flemming, Holmberg, Lars og Sørensen, Anne-Stina: *Den store misforståelse*. København: Alkoholviden.dk, nummer 7, 2. årgang, december 2002

ESPAD, International undersøgelse af unges rusmiddeforbrug, 1999. Kan ses på Videnscenter om alkohols hjemmeside: www.via.alkohol.dk.

Hansen, Niels-Henrik M.: *Hvad har de gang i? En profilanalyse af Holbæks unge 2003*. Roskilde: Center for Ungdomsforskning, 2003

Forbud er et nødvendigt signal

Af Michael Voss

“Alkohol skal ud af skolebørn – jeg kan ikke finde nogen som helst god grund til, at børn skulle drikke.” Det er ingen tøven eller tvivl, når Vibeke Manniche udtaler sig om børn, unge og rusmidler. Videnskabelige undersøgelser bliver refereret, hun henviser til sine utallige samtaler med børn og forældre, men også egne erfaringer med to børn bliver trukket frem: “Der blev ikke serveret alkohol for dem her i hjemmet, før de var fyldt 18.”

Netop forældrenes ansvar og muligheder for at påvirke de unge står centralt – sammen med signalerne fra det politiske system – i Vibeke Manniches budskab.

Vibeke Manniche er børne- og unge-læge. Hun er Ph.D og har skrevet artikler og bøger især om børn og om kvinder. Senest aktuel med romanen “Kære @rvid”. Hun er en flittigt brugt foredragsholder og optræder jævnligt i artikler i dagspressen med kommentarer til aktuelle sundhedspolitiske problemer og debatter.

“Når jeg ser, hvor tidligt børn og unge drikker alkohol i dag, og hvor meget de drikker, kan jeg godt frygte, at vi får en hel generation af misbru-

gere. Det er foruroligende.

Alle undersøgelser dokumenterer, at børn starter tidligere og drikker langt mere end deres forældres generation gjorde. Mange børn drikker hver uge mere end de grænser, vi sætter for voksne. Og det er som bekendt ikke rigtigt, at lasternes sum er konstant. Tværtimod ved vi, at de, der drikker, også oftere ryger. For den gruppe, som drikker og ryger, er der langt større risiko for, at de også ryger hash.”

De tager skade

Vibeke Manniche ved godt, at mange synes, hun tegner et alt for dystert billede. Er det så for forfærdeligt, hvis 14-15 årige drikker 3-4 genstande til fester med et par ugers mellemrum?

“Det er da meget muligt, at de børn, der drikker på den måde, ikke tager alvorligt skade. Men for meget store grupper af børn og unge er der tale om et langt større forbrug. Bortset fra det er alkoholforbrug hos skolebørn efter min mening pr. definition misbrug.

For det første udsætter børnene sig for en stribe farlige situationer, når de er berusede. De vælter på cyklen og kommer til skade. De udsætter sig selv for vold. Og de bringer sig selv i situationer, hvor de presses til sex, de ikke har lyst til – og for

nogles vedkommende direkte voldtægt.

For det andet er jeg overbevist om, at deres helbred tager skade. En undersøgelse viste, at 20% af eleverne i en gymnasieklasse i Svendborg havde forhøjede levertal. Vi ved ikke, i hvor høj grad det skader hjernen. Men det gavner i hvert fald ikke. Og når en skoleelev en mandag formiddag fortæller mig, at hun stadig har så mange tømmermænd fra fredag og lørdag aften, at hun ikke kan koncentrere sig, så har hun i hvert fald ikke lært noget den dag.

Skal man vurdere sundhedsrisikoen, må man også se det i sammenhæng med det, jeg nævnte før; at de, der drikker, også ryger og ryger hash. Og det er i hvert fald ikke sundt. Efter mange års usikkerhed er det nu dokumenteret, at omfattende hashrygning ikke kun kan udløse en mere eller mindre latent psykose, men at psykosen kan opstå *på grund af hashen*.

Endelig er der det langsigtede perspektiv: At de, der drikker tidligt, og som drikker i store mængder tidligt, har langt større risiko for ende i et virkeligt alkoholmisbrug som voksne.”

Bryggerinationen

Vibeke Manniche er heller ikke i tvivl om, hvor vi skal finde baggrunden for de unges alkoholforbrug.

“En stor del af forklaringen ligger i vores nationale drukkultur. Danmark er ikke for ingenting en bryggerination. Der drikkes til hverdag, og de fleste kan ikke holde fest uden alkohol. Samtidig sker der en forherligelse af alkoholen. I medierne bliver det nærmest gjort til en sundhedsseleksir. Med mellemrum kan vi læse, hvor godt det er for hjertet at drikke et glas rødvin eller to om dagen. Men vi læser aldrig om, at kvinderne får større risiko for brystkræft, når de drikker vin.” Den daglige synlighed og tilgængelighed er altså en af forklaringerne på de danske unges Europa-rekord i druk. Men hvorfor har de sydeuropæiske lande, hvor man drikker vin til daglig, ikke de samme problemer?

“Man skal huske, at i de sydeuropæiske lande

er overdreven druk og beruselse i offentlige sammenhænge ikke acceptabelt. Herhjemme kan man vælte rundt på gaden i en brandert. I en gruppe af unge mænd er man oven i købet en helvedes karl, hvis man gør det. Svenskerne kommer ikke bare til Danmark for at drikke. Det kan de jo i virkeligheden godt derhjemme. De kommer til Danmark for at være fulde og råbe i offentlige sammenhænge.”

Forbud er nødvendigt

Kulturelle skikke og traditioner skal bæres videre af personer. Ifølge Vibeke Manniche skal ansvaret først og fremmest placeres to steder: i det politiske system og hos forældrene.

“På det seneste har vi jo fået et meget tydeligt eksempel på, hvordan det fungerer. Politikerne har sænket afgifterne, og alkoholsalget og forbruget stiger – også for unge. Snævre økonomiske interesser prioriteres højere end hensynet til vores børns ve og vel.

Efter min mening burde salg af alkohol til unge under 18 år være forbudt. Der findes ikke nogen god grund til, at børn og unge under 18 drikker.

Jeg er helt klar over, at så bliver der talt om forbuds-Sverige og forbuds-Danmark. Men når samfundet kan gribe ind med forbud og straf over for skattesnyd og andet, der kan opgøres i kroner og øre, hvorfor kan vi så ikke bruge forbud, når det gælder dem, vi elsker allerhøjest, vores børn.

Et forbud mod salg til børn og unge under 18 vil være et utrolig vigtigt signal. Det vil selvfølgelig ikke betyde, at alle børn og unge holder op med at drikke. Men det vil udsætte debuten hos mange, og det vil sænke forbrugets omfang.”

Fordærver børnene

Vibeke Manniches hverken kan eller vil lægge skjul på sin vrede og forargelse over de forældre, som lader deres børn drikke eller lige frem opmuntrer dem.

“Når danske børn og unge har et alt for stort alkoholforbrug, skyldes det, at forældrene har for-

dærvet dem. De gør det som rollemodeller, når de selv drikker, og når de ikke kan holde fest uden at være berusede.

Dertil kommer, at det i efterhånden mange år har været almindeligt, at forældrene "oplærte" børnene i at drikke alkohol. "Det er bedre, at de prøver det hjemme....". "Det er bedre, at de får 4-5 øl med hjemmefra, end at de selv.... "Det er vigtigt, at de lærer at styre en brandert...."

Det er tydeligvis en reaktion på forældrenes egne oplevelser med *deres* forældre. Vi måtte ikke drikke og gjorde det alligevel i smug. Det skal vores børn ikke ud i. De skal have den frihed, vi ikke havde.

Men det er noget sludder. Når de bliver opmuntret hjemmefra, drikker de tidligere og mere, end vi i min generation gjorde i smug. Har de fået 4-5 øl af forældrene, supplerer de op, når de er kommet ud i byen. Og hvorfor i alverden skulle børn på 13-14 år kunne lære at styre en brandert. Det kan deres forældre knap nok.

Det har været utrolig nedslående at komme ud til møder med forældre og se, hvordan de ryster på hovedet og opfatter det som helt utopisk, at de skulle kunne forhindre eller bremse deres børn i at drikke.

Undersøgelser har klart dokumenteret, at i de familier, hvor forældrene ikke lader børnene drikke, der starter de senere og drikker mindre. Selv om mange ikke tror det, så lytter børnene faktisk til de voksne. Det er utrolig vigtigt, at forældrene påtager sig det ansvar, sender klare signaler og sætter grænser. Mine børn fik ikke serveret alkohol hjemme, før de var fyldt 18.

Det er selvfølgelig altid nemmere at sige Ja. Skal vi som forældre have en positiv indflydelse på børnene, kræver det mange og grundige forklaringer og argumentationer – og ikke mindst gentagelser. Vi må henvise til erfaringer, også vores egne.

Det kræver selvfølgelig, at de tror på os, og at de mener, vi er værd at lytte til. Og det kan være svært at opbygge den tillid, når børnene først har nået teenage-alderen, hvis forældrene ikke har været nærværende i hele barndommen. Det lyder barskt, men jeg siger tit til forældre med børn i

den alder: Nu er det pay-back-time for jeres eventuelle forsømmelser indtil nu. Det er nu forældre-barn forholdet for alvor skal stå sin prøve.

Så er det, at nogle forældre i stedet bliver tyranniske og forsøger sig med stuearrest og tv-forbud og så videre. Og det hjælper i hvert fald ikke."

Knæk på kurven

Et lille lys i mørket kan Vibeke Manniche dog godt finde:

"Den stigende kurve for unges alkoholforbrug har på det sidste fået et lille knæk."

Det bekræftes – et par dage efter interviewet – af en undersøgelse fra Børnerådet, hvor knækket oven i købet er ret tydeligt, især i de alleryngste grupper. I 1997 havde 32% af drengene på 11 år drukket en genstand inden for den seneste måned. I 2002 var tallet nede på 12%. I de følgende år-gange frem til 15 år var de tilsvarende tal 32/11, 48/19, 66/52 og 76/68. For pigerne var tallene 15/0 som 11 årige, 25/9, 36/21, 63/54 og 83/72 som 15 årige.

"Jeg tror faktisk, at den megen medieomtale af den danske Europarekord har virket på forældrene. Vi har også fået en del historier om, hvad børnene risikerer at komme ud for, når de tumler rundt i en brandert: fra voldtægter til når de dejsjer om på skinnerne og bliver kørt over.

I hvert fald kan jeg mærke, at den fordærvende laizzes-faire holdning, som har været dominerende blandt forældrene, er lidt på tilbagetog. Flere forældre siger nej, og det bliver mere og mere almindeligt, at forældremøder aftaler fælles regler for klassen. Det kan forhindre, at der bliver serveret alkohol til fester, og det kan styrke den enkelte forælder, at de kan henvise til fælles regler.

Undersøgelser viser, at der er stor forskel på alkoholforbruget fra klasse til klasse. Det er i høj grad et spørgsmål om, hvad de dominerende elever i klassen gør. Med klare signaler fra forældremøder kan man være med til at gøre drukken mindre trendy.

Hvis denne udvikling blandt forældrene holder, og hvis vi får hævet aldersgrænsen for,

hvornår børn må købe spiritus, kan vi måske vende udviklingen.”

Michael Voss er freelancejournalist og skriver jævnligt i *Ungdomsforskning*

Unge og rusmidler

Af indenrigs- og sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen

Et blik på statistikkerne over danske unges brug af alkohol og stoffer. Så kender man årsagen til den store politiske opmærksomhed, der har været på disse områder de seneste år.

Danske unge begynder at drikke alkohol alt for tidligt og deres forbrug er alt for stort. I aldersklassen 16-20 år drikker 24 % af drengene over genstandsgrænserne på 21 genstande om ugen for mænd. 14 % af pigerne drikker over de 14 genstande for kvinder¹. Her er tale om overskridelse af genstandsgrænser fastsat for voksne. Det er sådanne tal, der giver danske unge europæisk rekord i alkoholforbrug.

Siden midten af 1990'erne er det blevet mere almindeligt, at unge eksperimenterer med brug

af cannabis og stimulerende stoffer. I dag har ikke mindre end 40 % af alle danske unge mellem 16 – 24 år prøvet at ryge hash, mens 6 – 10 % har prøvet det næstmest udbredte stof, amfetamin².

Vi ved, at der er en tæt sammenhæng mellem brug af alkohol, tobaksrygning og brug af hash og andre stoffer. Undersøgelser viser, at det i stor udstrækning er de samme unge, der udsætter sig for de forskellige sundhedsrisici samtidig – et stort alkoholforbrug, daglig brug af tobak, brug af hash og eksperimenter med andre illegale stoffer³. Lasternes sum er altså ikke konstant.

Opgør med rusmiddelkulturen

Regeringen har lagt op til et opgør med denne rusmiddelkultur. Alkoholdebutalderen skal udskydes, alkoholforbruget blandt børn skal væk, alkoholforbruget blandt unge skal ned, og brugen

¹ Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse 2002

² Sundhedsstyrelsens årsrapport for 2002 om Narkotikasituationen i Danmark

³ Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse 2002

af illegale stoffer skal væk. Der skal sættes en klar grænse mellem børnekulturen – fra 0 år til sidste dag i folkeskolen – og ungdomskulturen. Børnekulturen skal være hel rusmiddelfri.

Det er en stor udfordring at bryde med de unges rusmiddelkultur. Og derfor er der også grund til at slå fast, at der er tale om en fælles udfordring og et fælles ansvar.

Regeringen har, senest her i efteråret, fremlagt to oplæg, som begge lægger op til et opgør med rusmiddelkulturen. I “Bedre sundhed for børn og unge” er en indsats overfor børn og unges alkoholforbrug et hovedtema. “Kampen mod narko” indeholder en samlet plan mod narkotikamisbrug.

Illegale og legale rusmidler

Alkohol og stoffer adskiller sig fra hinanden på ét væsentligt punkt – nemlig, at der er tale om henholdsvis legale og illegale rusmidler. Og det står fast. Regeringen er lodret imod at legalisere narkotika. Regeringen fastholder den hidtidige hovedlinje i dansk narkotikapolitik; al ikke medicinsk anvendelse af narkotika er forbudt.

Om et rusmiddel er lovligt eller ulovligt har naturligvis stor betydning for de konkrete initiativer, der sættes i værk for at dæmme op for forbruget.

Men, når det gælder grundlaget for rusmiddelkulturen er tiltagene dog i stor udstrækning fælles. Afgørende er det, ikke at se de unges alkoholforbrug og eksperimenter med stoffer som løserevet fra den generelle rusmiddelkultur i samfundet.

Forældrenes ansvar

De unge påvirkes naturligvis af at leve i et samfund, hvor det at benytte sig af rusmidler i stort omfang er accepteret. Det gælder naturligvis særligt for alkohol, hvor det at drikke alkohol og at være beruset af de fleste ses som en naturlig og accepteret del af ungdomslivet. Det gælder også for hash, dog i mindre grad.

Her er forældresansvaret grundlæggende. For-

ældrene skal tale med deres børn om rusmidler og være opmærksom på deres børn, deres opførelse, ændring i adfærd, humør, omgangskreds m.v. Forældrene skal tale med deres børn om stoffer og om de store problemer det kan give at begynde at eksperimentere med dem. De skal tale om de problemer, det kan give at drikke for tidligt og for meget, og skal være parate til at gå ind og sætte klare grænser for hvornår, og i hvilke sammenhænge, deres børn må drikke. Faktisk viser undersøgelser, at forældrene egne alkoholvaner også påvirker de unges forbrug. Børn og unge, hvis forældre har et regelmæssigt forbrug, har selv en tidligere debutalder og drikker mere ad gangen når de drikker. Derfor er det vigtigt, at forældre er sig deres ansvar som rollemodeller bevidst.

Flere om opgaven

Men forældrene kan ikke løfte opgaven alene. Vi er nødt til at se på alle de miljøer, hvor børn og unge færdes og lever, for at få brudt med den nuværende rusmiddelkultur blandt danske unge.

Uddannelsessystemet spiller en væsentlig rolle for de unges normdannelse. Ikke kun gennem undervisningen, men også gennem den kultur og de signaler, som uddannelsesinstitutionens rammer og dagligdag formidler til eleverne. Et øget fokus på skolens festkultur og indførelsen af en egentlig rusmiddelpolitik kan påvirke de unge. Her kan den enkelte uddannelsesinstitution bidrage i et samarbejde med de unge – og eventuelt også de unges forældre.

Et sådant fokus er også nødvendigt i ungdomsklubber, idrætsforeninger m.v. Også her kan foreningerne, sammen med forældrene og de unge, udforme en rusmiddelpolitik for klubben eller foreningen.

Kommunerne besidder en række effektive redskaber til at kunne påvirke brugen af rusmidler i lokalområdet. Generelt kan den forebyggende indsats fremmes ved et bedre og mere konsekvent samarbejde mellem relevante fagpersoner, forvaltninger og andre lokale kræfter i kommunen.

Nye tiltag

I "Kampen mod narko" lanceres derfor et 3-årigt udviklingsprojekt "Narkoen ud af byen", hvor der gives støtte til én kommune i hvert amt. Her skal alle lokale kræfter engageres i et forpligtende samarbejde for at nedbringe udbredelsen af narkotika i lokalsamfundet.

I "Bedre sundhed" opfordres kommunerne til mere konsekvent at udnytte deres mulighed for at opstille særlige vilkår ved tildeling af alkoholbevillinger. Bevillingsmyndigheden kan ex. formulere forbud mod aggressiv markedsføring eller opstille vilkår om, at unge under 18 år ikke har adgang til diskoteket/restauranten, m.v. Sådanne krav får naturligvis kun en betydning, hvis der samtidig sikres en hurtig og konsekvent opfølgning på bevidste overtrædelser.

For yderligere at skærpe indsatsen overfor unges alkoholforbrug har jeg fremsat lovforslag om en fælles aldersgrænse på 16 år for salg af alkohol og tobak. Det er overordentlig vigtigt, at både denne 16 års aldersgrænse, og den 18 års aldersgrænse der gælder for udskænkning af alkohol på diskoteker, værtshuse o.l., tages alvorligt og bliver respekteret. Der er her behov for effektive kontrol- og sanktionsmidler. Regeringen har derfor taget initiativ til, at der indføres et billedlegitimationskort for unge på 16 år og derover, som skal forevises i butikkerne på forlangende, hvis de vil købe alkohol eller tobak. Samtidigt arbejder regeringen på at få hævet bødeniveauet for lovovertrædelse på begge områder.

Markedsføring mod unge

Alkoholbranchen bruger hvert år millioner af kroner på at påvirke vores forbrug. Branchens markedsføring er underlagt en frivillig aftale om markedsføring af alkoholholdige drikkevarer. Det fremgår af disse retningslinier, at markedsføringen ikke må rette sig mod børn og unge. Alligevel er der gentagne eksempler på grænsesøgende adfærd fra brancherne – med "unge" og aggressive kampanjer. Det gælder især de såkaldte alkoholso-davand. Et produkt som på kun få år har fået stor udbredelse, specielt blandt de unge piger. I efteråret 2002 var det ikke mindre end 65 % af de 15 årige drenge og 70 % af de 15 årige piger der havde drukket alkoholsodavand inden for den seneste måned. Jeg vil følge det område nøje og vil være parat til at stramme op på markedsføringsreglerne.

Fælles opgave

Alt i alt prioriterer regeringen indsatsen mod unges brug af både legale og illegale rusmidler højt – opgøret med rusmiddelkulturen. Men, der er ingen hurtige eller enkle løsninger – tværtimod er der brug for en langsigtet og vedholdende indsats. Ingen kan alene løfte opgaven med at sikre de unge fornuftige alkoholvaner og med at forhindre unge i at forsøge sig med illegale stoffer. Regeringen er målrettet i sin politik – men forbud og påbud nytter kun noget af vejen. Kulturændringen må vi samarbejde om.

Bare for sjov?

Af Niels-Henrik M. Hansen

“Bare for sjov” kunne være overskriften på en ny bog om “Unge rekreative stofbrug og risikovurderingen”, som Center for Rusmiddelforskning har udgivet. I bogen sætter forfatteren, Johanne Korsdal Sørensen, der også har skrevet en artikel i dette nummer af Ungdomsforskning, fokus på de unges egne oplevelser og fortællinger om deres forbrug af diverse stoffer.

Bogens fokus er imidlertid ikke den arketypiske junkie på Vesterbro i København. Opmærksomheden er i stedet for rettet mod de såkaldte “weekendnarkomaner”, som i bogen konsekvent omtales som rekreative misbrugere.

Kendetegnende for denne type af misbrugere er, at de bruger illegale rusmidler i forbindelse med rekreative aktiviteter, hvilket for hovedpartens vedkommende betyder, at stofferne anvendes i weekenderne og i relation til bestemte sociale aktiviteter.

Et andet kendetegn er også, at de unge på forskellig vis forsøger at kontrollere og begrænse deres misbrug igennem forskellige strategier. De mest udbredte stoffer blandt de rekreative

stofmisbrugere er cannabis, kokain, ecstasy og amfetamin – men også andre stoffer indgår i større eller mindre omfang.

Så selvom de unge udmærket er bevidste om risikoen ved at bruge stoffer – og som ingen anden generation før dem er blevet advaret og informeret om følgerne af et stofmisbrug – anvender de tilsyneladende stofferne “for sjov” og er ikke kræsne med udvalget - er der tilknyttet en lang række overvejelser og strategier bag ved brugen. Det er dem bogen afdækker.

Bogens temaer

Bogen beskriver ikke alene de unges rekreative stofbrug, men behandler også en række temaer i relation til dette. Bl.a. kastes der et kritisk blik på myndighedernes risikovurdering med det formål at belyse hvilke værdier, der kommer til udtryk i myndighedernes (i bogen defineres disse som folketinget og forskellige ministerier og styrelser) materialer og kampagner omkring stofmisbrug.

I forlængelse af dette tema berører bogen også kommunikationen mellem myndighederne og de rekreative stofmisbrugere – samt hvilke (mod)praksiser de unge anvender imod myndighedernes kommunikation og strategier. Endelig

ses der også på handlen med illegale stoffer og spændingsfeltet mellem det illegale og legale.

Unge rekreative stofbrug

Bogens vægtigste tema er dog belysningen af de unges rekreative stofbrug. Forfatteren har lavet et omfattende feltarbejde, hvor hun har deltaget i en række technofester og aktiviteter i relation til disse.

En af bogens hovedkonklusioner er, at det rekreative stofbrug adskiller sig fra et traditionelt misbrug ved at være integreret i forskellige sociale aktiviteter. Samtidigt indgår stofferne som et middel for de unge til at opnå intense fællesskabsoplevelser. Stofferne er ikke målet i sig selv, men indgår som element blandt andre til at opnå bestemte oplevelser.

Det er netop det attråværdige ved dette intense fællesskab og ønsket om at overskride grænser – både i tid og for sig selv – som de unge fremhæver, når de vælger at løbe risikoen ved at indtage forskellige stoffer. En risiko, de udmærket er bevidste om, men som de forsøger at negligere igennem anvendelsen af forskellige strategier, hvor en

strategi er at afgrænse stofforbruget til bestemte tidspunkter og aktiviteter. En anden er brugen af *distancering*, hvor man afgrænser sig til f.eks. narkomaner og “diskoteks-kulturen”, og derigennem forsøger at afdramatisere ens egen stofforbrug, selvom der set udefra måske er tale om nok så hårfine forskelle. Kendetegnende for de rekreative stofbrugere er også, at de ser forbruget som et midlertidigt – de er ikke weekendmisbrugere – de er i en livsfase, hvor de udforsker grænserne, og de ser ikke sig selv som brugere om f.eks. 5 år.

Afsluttende kan det konstateres, at nok kunne overskriften på bogen være “Bare for sjov”, men bogen nuancerer dette billede og tilføjer adskillige facetter. Bogen giver et indblik i de overvejelser unge gør sig omkring brugen af stoffer – uden at dette blik “forstyrres” af diverse løftede pegefinger. Bogen giver også et indsigt i, hvor kommunikationen mellem myndighederne og de unge slår fejl.

Johanne Korsdal Sørensen: *Unge rekreative stofbrug og risikovurdering*. Aarhus Universitet, Center for Rusmiddelforskning, 2003.

Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politi mødes

Af Anthony Ansel-Henry og Susanne Branner Jespersen

Center for Ungdomsforskning har offentliggjort en rapport om konflikter på gadeplan mellem unge fra de etniske minoriteter og politiet. Undersøgelsen foregik i Karlebo Kommune, hvor to af centerets medarbejdere igennem en periode på 3 måneder fulgte henholdsvis en gruppe unge med anden etnisk baggrund end dansk i området og det lokale politis arbejde. Dette gav en unik og spændende mulighed for at se på konkrete situationer fra begge sider. Målet med projektet var at belyse konflikter på gadeplan – dvs. mødet mellem ordensmagten og etnisk minoritetsungdom – og se på, hvilke motivationer og faktorer der indgår i disse møder og påvirker deres udfald.

Daglige rutiner

Politiet og etniske minoritetsunge møder hinanden på nogle meget typiske måder. For det første møder de hinanden hele tiden på gader og stræder. For det andet kender de hinanden rigtig

godt, men ved samtidig ikke altid helt, hvorfor 'modparten' reagerer som de gør. For det tredje kan man groft sagt sige, at de opfatter sig selv og hinanden som i konstant konflikt. Det vigtige at forstå er dog *ikke* de enkeltstående tilfælde af sammenstød, men at disse er del af en lang og vedvarende relation, der går i arv fra betjent til betjent og fra ung til ung, og som i høj grad bygger på negative opfattelser af og fordomme om hinanden. Det er altså i de daglige og rutineprægede møder, at konflikterne grundlægges og vedligeholdes.

Daglige irritationer danner grundlaget

Det var typisk i undersøgelsen, at den daglige omgang mellem de unge og politiet var præget af irritationer og verbale konflikter, for eksempel i forbindelse med politiets opretholdelse af ro og orden i de såkaldte "urocentre". Det blev bl.a. bemærket at politiet ofte grundløst bad etniske minoritetsunge om at forlade et bestemt center i de unges nærområde. Ifølge politiet var de unges tilstedeværelse i centeret problemfyldt, og direkte årsag til at andre mennesker følte sig utrygge. De unge protesterede som oftest mod at

gå andre steder hen, hvilket de pågældende betjente opfattede som en mangel på respekt for deres autoritet.

Etnisk chikane?

Hvorfor efterkommer de unge ikke bare politiets anvisninger uden yderligere diskussion? Ofte var de unge larmende - denne støjende opførsel kunne virke irriterende på forbipasserende. På den anden side *havde* de unge ikke gjort noget ulovligt, og de oplevede det derfor som om politiet kun var efter dem, fordi de ikke var 'rigtigt' danske. De unge ville hellere have en bøde end bare at blive smidt væk, idet en bøde ville stadfæste at der var foregået noget ulovligt. En overraskende pointe var, at de gentagne henvisninger til 'politivedtægten' for de unge lød som noget politiet selv fandt på for at kunne bestemme over dem, og dermed som et bevis på at politiets indgriben var etnisk begrundet chikane.

Anerkendelse af autoritet

At de unge umiddelbart ikke anerkender politiets magt og autoritet ligger i naturlig forlængelse af lignende former for daglige møder. Politiet har af indlysende årsager (som en højere kriminalitetsstatistik blandt unge med anden etnisk baggrund end dansk) et specielt fokus på disse unge som potentielt kriminelle, men for de unge, og især dem der ikke er på kant med loven, kommer politiet til at fremstå som uprofessionelt og upartisk. Disse unge har en konstant fornemmelse af at deres rettigheder trædes under fode, også i tilfælde hvor det ikke nødvendigvis sker. De unge stoler ganske simpelt ikke på politiets objektivitet. Et eksempel her er, at de unge aldrig skriver under på papirer hos politiet, fordi de er overbeviste om at betjente kunne finde på at tilføje noget og bruge dem mod dem i en eventuel retssag. På denne baggrund kunne være givtigt i højere grad at oplyse unge fra de etniske minoriteter om hvad politiet må og ikke må, kan og ikke kan, hvilket i mange tilfælde kunne dæmme

op for de unges følelse af at blive uretfærdigt behandlet.

Voldsomme episoder

Der er en selvforstærkende effekt mellem den øgede opmærksomhed og omfanget af negative møder mellem minoritetsunge og politiet. I meget sjældne tilfælde udvikler modsætningsforholdet sig til voldsomme episoder med fysisk konflikt. Det er episoder der fastholder og forstærker politiet og de minoritetsunges indbyrdes opfattelse af hinanden som henholdsvis 'racister' og 'kriminelle uromagere'. For både betjente og unge virker disse fysiske konflikter meget voldsomme, og de kommer til at spille en stor rolle i begge parter bevidsthed. Det er episoder der hele tiden refereres tilbage til, og som bliver til endegyldige sandheder om hvordan 'de andre i virkeligheden' er.

Hvad sker der?

Dynamikken her hænger sammen med antallet af unge og antallet af betjente. De unge er mere opsatte på at manifestere sig, og vil i sådanne situationer råbe ukvemsord og hidse sig op. For de fleste politifolk vil de unges opførsel virke som latterliggørende og stærkt provokerende. Betjentene står ofte tilbage med en følelse af at de ikke ved, hvad de skal stille op i situationer hvor de unge fra etniske minoriteter er åbenlyst respektløse i deres måde at tale til politiet på. Betjentene véd godt, at de ikke kan skride ind med loven i hånden over for det, de oplever som provokerende og respektløs holdning til dem og deres arbejde.

Følelsen af respekt central

Undersøgelsen viser, at jo mindre respekt politibetjente møder, desto mindre sikre bliver de i mødet (f.eks. på om de bliver overfaldet). Denne fornemmelse af usikkerhed i mødet med grupper af unge fra bestemte etniske minoriteter, udmønter

sig i at de ofte forsøger at kontrollere situationen endnu mere kontant end i de daglige møder. Muligheden for dialog lukkes, idet betjente tydeligt vil manifestere overfor de unge, hvem der bestemmer. Eller sagt på en anden måde: Når politiet er usikre på hvad de unge kan finde på, gælder det for dem om at kunne kontrollere dem hvilket igen kan optrappe konflikter. Det vil sige at i anspændte situationer hvor betjentene oplever ikke at være i fuld kontrol over et måske stort antal minoritetsunge, reagerer de med en tilsvarende større demonstration af magt. De unge reagerer ofte tilsvarende og får på denne måde afløb for mange af de frustrationer de oplever med politiet i det daglige.

Unge betjente

En af de ting vi observerede var, at unge betjente ofte blev mere nervøse i mødet med unge fra etniske minoriteter end ældre og mere erfarne betjente. De følte sig mere truede og mindre i kontrol over situationer der involverede disse unge. Som vi lige var inde på udfordrede minoritetsunge på deres side ofte politiets magt og autoritet. Særligt de unge betjente savner redskaber til at håndtere de unge, samt til at forstå deres reaktionsmønstre, og den måde hvorpå politiet indgår i disse. Dertil kommer at de manglende kompetencer gør det svært for betjentene at nuancere deres syn på og forestillinger om unge.

I undersøgelsen har det ofte vist sig at to helt unge betjente kører alene sammen på patrulje uden en ældre betjents opsyn, hvilket kan være

uhensigtsmæssigt, når anspændte situationer, hvor minoritetsunge er involveret, skal løses.

En vej ud?

I de fleste tilfælde forløber møderne mellem etniske minoritetsunge og politiet uden andre konsekvenser end verbale uoverensstemmelser, men alligevel er det her man kan sætte ind for at forbedre forholdet parterne i mellem. Disse unges manglende tiltro til politiet forstærkes af deres fornemmelse af at blive behandlet anderledes end andre borgere, og her kunne man passende sætte ind med oplysningsarbejde i forskelligt regi. Betjente som i daglig omgang møder unge fra etniske minoriteter, må på deres side være opmærksomme på at de unges måder at møde dem på, er udtryk for denne mistillid – en mistillid som kunne imødegås i en dialog baseret på forståelse for de bagvedliggende dynamikker for de unges uforsonlige holdning til politiet som institution.

Susanne Branner Jespersen, Cand.scient.anth., er forskningsassistent ved Center for Ungdomsforskning.
Anthony Ansel-Henry, Cand.scient.soc.

Projektet er finansieret af Justitsministeriets forskningspulje og Center for Ungdomsforskning. Rapporten *Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politi mødes* kan rekvireres på: www.cefu.dk

Jeg ønsker ___ abonnement(er) på *Ungdomsforskning*

Abonnement pr. år, 4 numre: 90,- kr. (inkl. moms og forsendelse)

Jeg bestiller hermed ___ eksemplar(er) af:

___ *Unge og ungdomsuddannelser, nr. 1 - marts 2002*

___ *Unge og sex, nr. 2 - juni 2002*

___ *Unge og risiko, nr. 3 - oktober 2002*

___ *Unge og forbrug, nr. 4 - december 2002*

___ *Unge og kriminalitet, nr. 1 - marts 2003*

___ *Unge i periferien, nr. 2 - juli 2003*

___ *Unge og miljø, årg. 2, nr. 3 - sept. 2003*

___ *Nye tider - nye foreningsformer?, særnummer april 2003*

Pris 25,- kr. pr. stk. (inkl. moms og forsendelse)

Pris 20,- kr. pr. stk. ved bestilling af mere end 5 eksemplarer

Firma: _____

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr.: _____ By: _____

Tidsskriftet kan eventuelt bestilles på ungdomsforskning@ruc.dk
eller tlf. 46 74 23 00

POST

Sendes ufrankeret
Modtageren
betaler portoen

Center for Ungdomsforskning

Universitetscenter

Universitetsvej 1, P10

+++0847+++

DK-4000 Roskilde

UNGDOMSFORSKNING

- et tidsskrift

der **udgives af** Center for Ungdomsforskning ved Roskilde Universitetscenter og udkommer fire gange om året.

Skrives af forskere, politikere og praktikere, der selv arbejder med unge. Ungdomsforskning er let læseligt – men forsimpler ikke tingene. Henvender sig til alle, der beskæftiger sig med unge.

Hvert nummer **sætter fokus på** et bestemt emne. Siden tidsskriftet blev søsat i marts 2002, er en række forskellige emner blevet belyst: unge og ungdomsuddannelser, unge og sex, unge og risiko, unge og forbrug, unge og kriminalitet, unge i periferien samt unge og miljø.

Du kan bestille tidsskriftet på ungdomsforskning@ruc.dk og **finde** yderligere oplysning om tidsskriftet og Center for Ungdomsforskning på www.cefu.dk

Center for Ungdomsforskning

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed på Roskilde Universitetscenter. Centrets formål er at analysere forhold omkring unges deltagelse i samfundet og koordinere viden og faktuelle oplysninger om unge. Centret tager forskningsmæssigt udgangspunkt i de unges livsstil og de brydninger der præger hverdagen i uddannelsesinstitutioner, demokratiske organisationer og på arbejdsmarkedet.

Center for Ungdomsforskning er udviklet som en ny konstruktion indenfor universitetsverdenen. Centret er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark.

Center for Ungdomsforskning modtager gerne henvendelser fra alle der interesserer sig for ungdomsforskning. CeFU hjælper også gerne med henvisninger og rådgivninger. Hvis det passer ind i vores profil og almene interesser, kan vi igangsætte både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser. Der er også mulighed for at samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d. stipendier eller søge om medlemskab af foreningen bag CeFU. Endelig laver vi også foredrags- og konsulentvirksomhed i begrænset og prioriteret omfang.

CeFU's medlemmer er: Beskæftigelsesministeriet - BUPL (Forbundet for pædagoger og klubfolk) - Danmarks IdrætsForbund - Dansk Industri - Dansk Metal - Dansk Tjipstjeneste A/S - Dansk Ungdoms Fællesråd - Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger - Forsvarets Værnepligt & Rekruttering - Frie Kostskolers Fællesråd - Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd - Gymnasieskolernes Lærerforening - HK-Danmark - Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration - Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling - NP 3 Communication - Rigspolitiet - Socialministeriet - Specialarbejderforbundet i Danmark - TDC - Undervisningsministeriet.

Redaktøren

Rekordindehaverne

Af Niels Ulrik Sørensen og Niels Henrik M. Hansen

Unge og rusmidler

Fucking Fed Ferie

Af Niels Henrik M. Hansen

Er det blevet værre?

Af Per Alsøe

Stofkulturer i ungdomskulturen

Af Anne-Stina Sørensen

Rekreativt stofbrug

Af Johanne Korsdal Sørensen

Alkohol skaber kontakten i byens natteliv

Af Michael Voss

Rusmidler i provinsen

Af Niels Henrik M. Hansen

Forbud er et nødvendigt signal - interview med Vibeke Manniche

Af Michael Voss

Kronik

Unge og rusmidler

Af Indenrigs- og Sundhedsminister Lars Løkke Rasmussen

Bogomtale

Bare for sjov?

Af Niels Henrik M. Hansen

Aktuel forskning

Konflikt på gadeplan - når etnisk minoritetsungdom og politi mødes

Af Anthony Ansel-Henry og Susanne Branner Jespersen

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Roskilde Universitetscenter

Universitetsvej1, P10

DK-4000 Roskilde

Tel +45 4674 2300

Fax +45 4674 3070

email cefu@ruc.dk

www.cefu.dk